

**T. C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIMI ANA SANAT DALI**

**KIZILIRMAK KAVSİ İÇERSİNDEKİ FRİG DÖNEMİ ÇANAK-
ÇÖMLEK DESENLERİNİN GRAFİK TASARIM AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nurcan KOÇ**

125110140

Danışman: Prof. GÜLER ERTAN

İstanbul, 2014

T. C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIMI ANA SANAT DALI

**KIZILIRMAK KAVSİ İÇERİSİNDEKİ FRİG
DÖNEMİ ÇANAK-ÇÖMLEK DESENLERİNİN
GRAFİK TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Nurcan KOÇ**

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

03/09/2014

Enstitümüz **Grafik Tasarımı** Anasanat dalı yüksek lisans öğrencilerinden **125110140** numaralı **Nurcan KOÇ** "İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**KIZILIRMAK KAVSİ İÇERİSİNDEKİ FRİG ÇANAK ÇÖMLEK DESENLERİNİN GRAFİK TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 21.08.2014 tarih ve 2014/10 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48. maddesi gereğince (.59) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
PROF.DR.GÜLER ERTAN

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. DEMET KARAPINAR

ÜYE
YRD.DOÇ. DR. BAHATTİN ODABAŞI

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kızılırmak Kavsi İçerisindeki Frig Dönemi Çanak-Çömlek Desenlerinin Grafik Tasarım Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Nurcan Koç

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Nurcan KOÇ

ÖZET

KIZILIRMAK KAVSİ İÇERİSİNDEKİ FRİG DÖNEMİ ÇANAK- ÇÖMLEK DESENLERİNİN GRAFİK TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Nurcan KOÇ

Yüksek Lisans Tezi, Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Güler ERTAN

Ağustos, 2014 – 142 Sayfa

“Kızılırmak Kavsi İçerisindeki Frig Dönemi Çanak-Çömlek Desenlerinin Grafik Tasarım Açısından İncelenmesi” konulu bu çalışmada, Anadolu’ya göç yoluyla gelip M.Ö. 750 yıllarından sonra Anadolu’da güçlü bir devlet oluşturan Frig uygarlığı sanatı temelinde, Kızılırmak Kavsi içindeki yerleşimleri Oluz Höyük, Maşat Höyük, Alaca Höyük, Boğazköy, Pazarlı, Hacıbektaş (Suluca Karahöyük) ve Alişar Höyük’ten çıkan Demir Çağı çanak-çömlek desenleri, grafik tasarım açısından incelenerek genel bir değerlendirme yapılmıştır. Genel olarak, Frig uygarlığının siyasi tarihi, sosyokültürel yapısı ve sanatı genel bir çerçevede içinde incelenmiş ve anlatılmıştır. Frig uygarlığına ait arkeolojik veriler ışığında, Frig sanatına özgü çanak-çömlek, mimari ve diğer seramik eserler üzerine uygulanan desenler, somut kaynaklardan araştırılarak incelenmiştir. Müzelerin satış mağazalarında gördüğümüz eski Anadolu uygarlıklarına ait olan tarihi eserlerin taklidi niteliğindeki tanıtım ve satış amaçlı yapılmış objelerden etkilenecek, grafik tasarım açısından incelenen bu desenler günümüz teknolojisi ile daha canlı renklerle bilgisayar çizim programı olan CorelDRAW X5 ile çizilip boyanmıştır. Yapılan bu çizimler günlük kullanım eşyası olan bez çantalara uygulanmış ve her biri sanat eseri niteliğinde olan Frig desenlerine dikkat çekilerek tanıtılmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Frig Uygarlığı, Kızılırmak Kavsi Çanak Çömleği, Frig Sanatı, Grafik Tasarım, Frig Desenleri.

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF THE PHRYGIAN PERIOD POTTERY FIGURES IN THE CURVE OF THE HALYS IN TERMS OF GRAPHIC DESIGN

Nurcan KOÇ

Master's Thesis, Major of Graphic Design

Advisor: Prof. Dr. Güler ERTAN

August, 2014 - 142 pages

At the study of “The Analysis of the Phrygian Period Pottery Figures in the Curve of the Halys in terms of Graphic Design”, figures of the Iron Age pottery from the settlements in the curve of the Halys, Oluz Höyük, Maşat Höyük, Alaca Höyük, Boğazköy, Pazarlı, Hacıbektaş (Suluca Karahöyük) and Alişar Höyük are examined in terms of graphic design and generally evaluated regarding the Phrygian art, whom immigrates to Anatolia and after 750 BC, formed a powerful state in Anatolia. Generally, the Phrygian political history, sociocultural structure and art have been researched and explained, in a general perspective. The figures applied on pottery, architectural and other ceramic works, which are peculiar to the Phrygian art, are examined by investigating the concrete resources and archaeological data, which bring light to the Phrygian civilization. With the effect of promotional products, which are actually imitations of ancient Anatolian monuments, sold in museum stores, the graphically examined figures are drawn and recolored with more vivid colours through CorelDRAW X5, a computer drawing program. These drawings are applied on daily usage goods in order to draw attention to consumer society. These illustrations have been applied on cloth bags as daily-use properties and have been wanted to introduce by being pointed out the Phrygian figures, each of them are considered as networks.

Key words: Phrygian Civilization, The Halys Curve Pottery, Phrygian Art, Graphic Design, Phrygian Figures.

ÖNSÖZ

Anadolu toprakları bin yıllar boyunca Avrupa ve Asya kıtaları arasında yer aldığından dolayı birçok uygarlığın geçiş noktası konumunda olmuş ve birçok uygarlığa yurt olup ev sahipliği yapmıştır.

Anadolu'ya binlerce yıldır çeşitli yönlerden yapılmış bu göçlerin en etkileyici olanı ise M.Ö. 1200 yıllarında Hitit imparatorluğunun yıkılmasıyla başlamış olan ve 400 yıl kadar devam etmiş olan Thrak göçleridir. Demir Çağı başlangıcı olarak da adlandırılan bu zaman diliminde gelişen bu göçler sonucunda Frigler en dikkat çekici kavim olarak görülür. Tezin konusunun belirlenmesine etki eden sebeplerin başında Friglerin Anadolu'da iz bırakan medeniyetlerden birisi olarak, sanatları ve kendilerine özgü desenleridir. Bu sebeple, çalışmada Kızılırmak Kavsi Demir Çağı çanak-çömlek desenleri tercih edilmiş ve grafik tasarım açısından incelenerek günümüz teknolojisi ile tekrar daha canlı renklerle bilgisayar çizim programı olan CorelDRAW X5 ile çizilip boyanmıştır. Günlük kullanım eşyası olan bez çantalara dijital baskı alınmıştır. Anadolu'daki binlerce kültürel değerlerimizden biri olan ve toplum tarafından çokta bilinmeyen her biri birer sanat eseri niteliğine sahip Frig desenlerine dikkat çekilerek tanıtımı yapılmak istenmiştir.

Yüksek lisans tezimin oluşumunda benden sonsuz desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Güler ERTAN'a, İstanbul Üniversitesi Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisinden Doç. Dr. Şevket DÖNMEZ'e, Yrd. Doç. Dr. Atila TÜRKER'e, katkılarından ve desteklerinden dolayı sevgili arkadaşlarım İlknur SEVİNÇ, Bartu DİNÇ, Fidan ABAZOĞLU, Gökhan DUYAR, İlyas OLGUN ve Recep USTA'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İstanbul, Ağustos 2014

Nurcan Koç

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Frig Devleti'nin Sınırlarını Gösteren Harita	3
Şekil 2.2. Kral Gordios'un Canlandırması	6
Şekil 2.3. Gordion'da Bulunan Midas'ın Toprakten Küçük Büstü.....	6
Şekil 2.4. Yazıtlı Anıt Parçası	8
Şekil 2.5. Arayastis Anıtı Üzerindeki Öncü Frig Dilindeki Yazıtlar	8
Şekil 2.6. Pişmiş Toprak Mimari Levha, Frig Piyadeleri.....	9
Şekil 2.7. İki Müzisyenin Eşlik Ettiği Ana Tanrıça Heykeli.....	10
Şekil 2.8. Midas Anıtı.....	11
Şekil 2.9. Solon'un Mezarı.....	12
Şekil 2.10. MM Tümülüsü'nün Mezar Odasındaki Ölü Hediyelele.....	12
Şekil 2.11. MM Tümülüsü –Gor	13
Şekil 2.12. Aslantaş Kaya Mezarı	14
Şekil 2.13. Midas Kentinden Kaya Mezarı	14
Şekil 2.14. Gordion' daki Büyük Megaron'un Canlandırması	15
Şekil 2.15. Çakıl Mozaik Taban	16
Şekil 2.16. Pişmiş Toprak Kaide	17
Şekil 2.17. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	17
Şekil 2.18. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	18
Şekil 2.19. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	18
Şekil 2.20. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	19
Şekil 2.21. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	19
Şekil 2.22. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	19
Şekil 2.23. Pişmiş Toprak Antefiks (Çatı Süsü).....	20
Şekil 2.24. Pişmiş Toprak Seramik Parçası.....	20
Şekil 2.25. Pişmiş Toprak Mimari Levha Frig Piyadeleri.....	21
Şekil 2.26. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	21
Şekil 2.27. Pişmiş Toprak Seramik Parçası.....	22
Şekil 2.28. Pişmiş Toprak Seramik Parçası.....	22
Şekil 2.29. Pişmiş Toprak Seramik Parçası.....	23
Şekil 2.30. Pişmiş Toprak Seramik Parçaları	23
Şekil 2.31. Pişmiş Toprak Seramik Parçası.....	23

Şekil 2.32. Pişmiş Toprak Askos – Riton.....	24
Şekil 2.33. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	24
Şekil 2.34. Pişmiş Toprak Süzgeçli Kap	25
Şekil 2.35. Pişmiş Toprak Siyah Maşrapa.....	25
Şekil 2.36. Pişmiş Toprak Krater	26
Şekil 2.37. Pişmiş Toprak Testi – Yazılıkaya Köyü	26
Şekil 2.38. Pişmiş Toprak Krater	27
Şekil 2.39. Pişmiş Toprak Kâse.....	27
Şekil 2.40. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	28
Şekil 2.41. Pişmiş Toprak Testi.....	28
Şekil 2.42. Pişmiş Toprak Testi.....	29
Şekil 2.43. Pişmiş Toprak Testi.....	29
Şekil 2.44. Pişmiş Toprak Çift Kulplu Kap.....	30
Şekil 2.45. Pişmiş Toprak Akıtacaklı Kap	30
Şekil 2.46. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	31
Şekil 2.47. Pişmiş Toprak Krater	31
Şekil 2.48. Pişmiş Toprak Kupa.....	31
Şekil 2.49. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	32
Şekil 2.50. Pişmiş Toprak Testi.....	32
Şekil 2.51. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	33
Şekil 2.52. Pişmiş Toprak Testi.....	33
Şekil 2.53. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	34
Şekil 2.54. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	34
Şekil 2.55. Pişmiş Toprak Kaz Biçimli Törenselle İçki Kabı	35
Şekil 2.56. Kumtaşından Yapılmış Ana Tanrıça Heykelinin Başı.....	36
Şekil 2.57. Pişmiş Toprak Figürün Başı.....	36
Şekil 2.58. Ana Tanrıça (Matar Kubileya) Kült Kabartması.....	37
Şekil 2.59. Blok Kumtaşı-Tüf	37
Şekil 2.60. Pişmiş Toprak Aslan Heykelciği.....	38
Şekil 2.61. At Kabartması – Andezit.....	38
Şekil 2.62. Aslan Kabartması – Andezit	39
Şekil 2.63. Fildişi Süvari Figürlü Plaka	39
Şekil 2.64. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	40

Şekil 2.65. Zar – Kemik	40
Şekil 2.66. Topuz – Kemik.....	41
Şekil 2.67. Pişmiş Toprak Mühür.....	41
Şekil 2.68. Düğme – Kemik	41
Şekil 2.69. Fildişi Keçi Figürü Mobilya Süsü	42
Şekil 2.70. Rozet – Kemik.....	42
Şekil 2.71. Pişmiş Toprak Ağırşak.....	42
Şekil 2.72. Düğme – Kemik	43
Şekil 2.73. Siren Kulplu Tunç Kazan.....	43
Şekil 2.74. Siren Kulplu Tunç Kazan Ayrıntı	44
Şekil 2.75. Tunç Fibula (Çengelli İğne).....	44
Şekil 2.76. Tunç Fibula (Çengelli İğne).....	45
Şekil 2.77. Tunç Fibula (Çengelli İğne).....	45
Şekil 2.78. Tunç Yonca Ağızlı Testi	45
Şekil 2.79. Tunç Yonca Ağızlı Testi	46
Şekil 2.80. Tunç Bakraç	46
Şekil 2.81. Tunç Kepçe	47
Şekil 2.82. Tunç Yonca Ağızlı Testi	47
Şekil 2.83. Tunç Yaprak Desenli Kâse.....	48
Şekil 2.84. Tunç Kâse.....	48
Şekil 2.85. Ahşap Kakmalı Tabure.....	49
Şekil 2.86. Ahşap Balık Yiyen Grifon Heykelciği.....	49
Şekil 2.87. Ahşap Servis Ayakları Gordion	50
Şekil 2.88. Ahşap Aslan ve Boğa Mücadelesi.....	50
Şekil 2.89. Frig Dokuma Parçası.....	51
Şekil 3.1. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Dönemi Yerleşmelerini Gösteren Harita.....	54
Şekil 3.2. Oluz Höyük Yerleşmesi	56
Şekil 3.3. Pişmiş Toprak Krater	58
Şekil 3.4. Pişmiş Toprak Testi.....	58
Şekil 3.5. Pişmiş Toprak Testi.....	59
Şekil 3.6. Pişmiş Toprak Krater Parçası.....	59
Şekil 3.7. Pişmiş Toprak Boğa Başı Biçiminde Riton Parçası.....	60

Şekil 3.8. Pişmiş Toprak Krater Parçası.....	60
Şekil 3.9. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	61
Şekil 3.10. Pişmiş Toprak Kadın Göğsü Şeklindeki Kap.....	61
Şekil 3.11. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	62
Şekil 3.12. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	62
Şekil 3.13. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	63
Şekil 3.14. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	63
Şekil 3.15. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Kenarı Parçası.....	64
Şekil 3.16. Pişmiş Toprak Çanak Ağız Parçası	64
Şekil 3.17. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	64
Şekil 3.18. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	65
Şekil 3.19. Pişmiş Toprak Krater Parçası.....	65
Şekil 3.20. Pişmiş Toprak Gövde Parçası	65
Şekil 3.21. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	66
Şekil 3.22. Pişmiş Toprak Krater Gövde Parçası	67
Şekil 3.23. Pişmiş Toprak Çömlek.....	69
Şekil 3.24. Pişmiş Toprak Yonca Ağızlı Testi	69
Şekil 3.25. Pişmiş Toprak Testi.....	70
Şekil 3.26. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Kap Parçası	70
Şekil 3.27. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	71
Şekil 3.28. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	71
Şekil 3.29. Pişmiş Toprak Testi Gövde Parçası	72
Şekil 3.30. Pişmiş Toprak Testi.....	73
Şekil 3.31. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	73
Şekil 3.32. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	74
Şekil 3.33. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	74
Şekil 3.34. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Parçası.....	75
Şekil 3.35. Pişmiş Toprak Krater Parçası.....	75
Şekil 3.36. Pişmiş Toprak Çömlek.....	77
Şekil 3.37. Pişmiş Toprak Krater	77
Şekil 3.38. Pişmiş Toprak Çömlek.....	78
Şekil 3.39. Pişmiş Toprak Çömlek.....	78
Şekil 3.40. Pişmiş Toprak Testi.....	79

Şekil 3.41. Pişmiş Toprak Testi.....	79
Şekil 3.42. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Parçası.....	80
Şekil 3.43. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	80
Şekil 3.44. Pişmiş Toprak Çömlek Parçası	81
Şekil 3.45. Pişmiş Toprak Krater	82
Şekil 3.46. Pişmiş Toprak Çanak Parçası.....	83
Şekil 3.47. Pişmiş Toprak Çanak Ağız Parçası	83
Şekil 3.48. Pişmiş Toprak Testi Gövde Parçası	84
Şekil 3.49. Pişmiş Toprak Testi Gövde Parçası	84
Şekil 3.50. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	85
Şekil 3.51. Pişmiş Toprak Küp Ağız ve Gövde Parçası.....	85
Şekil 3.52. Pişmiş Toprak Krater	86
Şekil 3.53. Pişmiş Toprak Krater	86
Şekil 3.54. Pişmiş Toprak Çömlek.....	87
Şekil 3.55. Pişmiş Toprak Testi.....	88
Şekil 3.56. Pişmiş Toprak Krater	89
Şekil 3.57. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	89
Şekil 3.58. Pişmiş Toprak Krater	90
Şekil 3.59. Pişmiş Toprak Krater	90
Şekil 3.60. Pişmiş Toprak Küp.....	91
Şekil 3.61. Pişmiş Toprak Krater	91
Şekil 3.62. Pişmiş Toprak Göğüs Detaylı Küp	93
Şekil 3.63. Ayrıntı Pişmiş Toprak Göğüs Detaylı Küp	93
Şekil 3.64. Pişmiş Toprak Krater Parçası.....	94
Şekil 3.65. Pişmiş Toprak Krater	94
Şekil 3.66. Detay Pişmiş Toprak Krater.....	95
Şekil 3.67. Pişmiş Toprak Çömlek Parçası	95
Şekil 3.68. Pişmiş Toprak Maşrapa.....	96
Şekil 4.1. Fildişi Keçi Figürlü Mobilya Süsü.....	97
Şekil 4.2. Pişmiş Toprak Göğüs Detaylı Küp Ayrıntısı	97
Şekil 4.3. Pişmiş Toprak Testi.....	98
Şekil 4.4. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	98
Şekil 4.5. Pişmiş Toprak Yonca Ağızlı Testi	99

Şekil 4.6. Pişmiş Toprak Çörtenli (Oluk) Levha.....	99
Şekil 4.7. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levha	99
Şekil 4.8. Pişmiş Toprak Seramik Parçası.....	100
Şekil 4.9. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	100
Şekil 4.10. Kap Deseni Ayrıntısı Çizimi	101
Şekil 4.11. Pişmiş Toprak Çanak Ağız Parçası	101
Şekil 4.12. Pişmiş Toprak Krater	101
Şekil 4.13. Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater	102
Şekil 4.14. Pişmiş Toprak Krater	102
Şekil 4.15. Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater Stilize Geyik Motifi.....	103
Şekil 4.16. Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater	103
Şekil 4.17. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	103
Şekil 4.18. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	104
Şekil 4.19. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	104
Şekil 4.20. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası.....	105
Şekil 4.21. Pişmiş Toprak Kap Parçası	105
Şekil 4.22. Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater	105
Şekil 4.23. Pişmiş Toprak Kap Parçası	106
Şekil 4.24. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	106
Şekil 4.25. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası.....	106
Şekil 4.26. Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater	107
Şekil 4.27. Pişmiş Toprak Krater	107
Şekil 4.28. Pişmiş Toprak Küp.....	108
Şekil 4.29. Pişmiş Toprak Testi.....	109
Şekil 4.30. Frig Deseni Stilize Boğa Figürü Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	110
Şekil 4.31. Frig Deseni Stilize Piyade Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı ...	111
Şekil 4.32. Frig Deseni Stilize Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	112
Şekil 4.33. Frig Deseni Stilize Kuş Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	113
Şekil 4.34. Frig Deseni Stilize Bitki ve Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	114

Şekil 4.35. Frig Deseni Gamalı Haç ve Daire Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	115
Şekil 4.36. Frig Deseni Stilize Dağ Keçisi ve Stilize Ağaç Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	116
Şekil 4.37. Frig Deseni Stilize Aslan ve Kanatlı Boğa Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	117
Şekil 4.38. Frig Deseni Stilize Geyik ve Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	118
Şekil 4.39. Frig Deseni Stilize Kanatlı Boğa ve Kurt Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	119
Şekil 4.40. Frig Deseni Stilize Kuş Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	120
Şekil 4.41. Frig Deseni Stilize Geyik Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	121
Şekil 4.42. Frig Deseni Stilize At Başı Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı ..	122
Şekil 4.43. Frig Deseni Stilize Boynuzlu Aslan ve Boğa Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	123
Şekil 4.44. Frig Deseni Stilize Geyik, Dağ Keçisi ve Ağaç Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	124
Şekil 4.45. Frig Deseni Stilize Keçi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	125
Şekil 4.46. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	126
Şekil 4.47. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	127
Şekil 4.48. Frig Deseni Stilize Kurt ve At Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	128
Şekil 4.49. Frig Stilize Kuş Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	129
Şekil 4.50. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	130
Şekil 4.51. Frig Stilize Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı	131
Şekil 4.52. Frig Stilize Keçi ve Ağaç Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	132
Şekil 4.53. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı.....	133

EKLER LİSTESİ

Sayfa

Ek-1. Sözlük	138
---------------------------	-----

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
EKLER LİSTESİ	xiv

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırma Metodolojisi	1

2. BÖLÜM

FRİG UYGARLIĞI

2.1. Frig Uygarlığına Genel Bakış.....	3
2.1.1. Genel Tarih.....	3
2.1.2. Devlet Yönetimi	5
2.1.3. Dil ve Yazı	7
2.1.4. Toplum ve Kültür	8
2.1.5. Din.....	9
2.1.5.1. Tanrılar.....	9
2.1.5.2. Ölü Gömme Gelenekleri.....	12
2.1.5.3. Tümülüsler	13
2.1.5.4. Kaya Mezarları	14
2.2. Frig Sanatı.....	15
2.2.1. Mimarlık.....	15
2.2.2. Pişmiş Toprak Eserler ve Çanak-Çömlek	16
2.2.3. Heykel ve Küçük El Sanatları	35
2.2.4. Madencilik.....	43
2.2.5. Mobilyacılık	48
2.2.5. Tekstil.....	50

3. BÖLÜM

3.1. Grafik Tasarım Nedir?	52
3.2. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Dönemine Genel Bakış.....	54
3.2.1. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Dönemine Genel Bakış	54
3.2.2. Kızılırmak Kavsi İçindeki Çanak-Çömleğin Genel Özellikleri	55
3.3. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Kültürü Merkezleri ve Çanak-Çömlek Özellikleri	56
3.3.1. Oluz Höyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri	56
3.3.2. Alacahöyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri	67
3.3.3. Pazarlı ve Çanak-Çömlek Özellikleri.....	72
3.3.4. Boğazköy ve Çanak-Çömlek Özellikleri.....	76
3.3.5. Maşat Höyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri	81
3.3.6. Alishar ve Çanak-Çömlek Özellikleri	87
3.3.7. Hacıbektaş Höyük (Suluca Karahöyük) ve Çanak-Çömlek Özellikleri	92

4. BÖLÜM

FRIG ÇANAK-ÇÖMLEK DESENLERİNDEN ÇIKIŞLI KİŞİSEL YORUMLAR

4.1. Kişisel Yorumlarda Çanak-Çömlek Desenlerinin Tasarım Süreci.....	97
4.1.1. Seçilen Frig Desenlerinden Çıkışlı Yapılan Çizimler	97
4.1.2. Çizimi Yapılan Frig Desenlerinin Baskı Örnekleri.....	109
SONUÇ	134
KAYNAKÇA.....	135
ÖZGEÇMİŞ	137

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti

Kızılırmak kavsi içerisindeki Frig çanak-çömlek desenlerinin grafik tasarım açısından incelenmesi.

M.Ö 1200 yıllarında Hitit imparatorluğunun yıkılması ile başlayan ve Demir Çağı başlangıcı olarak da adlandırılan bu zaman diliminde Frigler de göçlerle Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir.

Frigler M.Ö. 750'den sonra güçlü bir devlet kurarak Anadolu'nun siyasi, kültürel ve sanatsal alanlarında etki gösterip kendilerine özgü kimliklerini oluşturmuşlardır.

Frigler hakkında bize ışık tutan verilerden en önemlileri önceleri günlük kullanım için yaptıkları daha sonraları geliştirip sanatsal değer kattıkları mimari kaplama levhaları, çanak çömlekleri ile diğer seramik eşyalarıdır.

Bu buluntular bize Friglerin yaşamları, kültürleri, sanatları ve diğer medeniyetlerle ilişkileri hakkında bilgiler vermektedir. Bu buluntuların arkeolojik değerlerinin yanı sıra sanatsal ve estetik yönü önemlidir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmada Kızılırmak Kavsi İçi Demir Çağı Frig çanak çömlek desenleri tercih edilmiş ve grafik tasarım açısından incelenerek günümüz teknolojisi ile tekrar daha canlı renklerle çizilmiştir. Günlük kullanım eşyası olan bez çantalara dijital baskı alınmıştır. Böylelikle kıymetli kültürel değerlerimizden olan Friglere ait desenlere dikkat çekilip tanıtımı yapılmak istenmiştir.

1.3. Araştırma Metodolojisi

Araştırma konusu, ilgili bilimsel yayınların listelerini içeren indekslerin

taranması, kütüphane koleksiyonlarının taranması, konuyla ilgili resimlerin, videoların taranması ve ilgili örnekler araştırılarak, ortaya çıkan sonuçlar karşılaştırmalı olarak incelenmiş, bu konudaki uzman görüşleri alınmış, çizimler yapılmış dijital baskılar alınmıştır.

2. BÖLÜM FRİG UYGARLIĞI

2.1. Frig Uygarlığına Genel Bakış

Bu bölümde Frig Uygarlık tarihine; devlet yönetimi, toplumu, kültürü, dini ve sanatı gibi konu başlıkları altında genel bir bakış atılacaktır.

2.1.1. Genel Tarih

Anadolu, binlerce yıldır birçok yönden gelen göçlerin hedefi olmuştur. Özellikle M.Ö. 12. yüzyıl başlarındaki, bölgede önemli bir güç elde eden Hitit İmparatorluğu'nun da yıkılışıyla birlikte, bu göçlerin yoğunlaştığı ve uzun süre bölgede etkisini sürdürdüğü düşünülmektedir. Deniz kavimlerinin yoğunlukla gelip yerleşmeye başladığı Anadolu toprakları, bu tarihlerden itibaren farklı uygarlıklara ev sahipliği yapacaktır.

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 13

Şekil 2.1. Frig Devleti'nin Sınırlarını Gösteren Harita.

Herodotos'a göre, bu dönemde bir Thrak (Trak) boyu olan Frigler de Makedonya'dan Anadolu'ya göçmüştür. Çanakkale Boğazı'nı aşarak Marmara'nın güney ve güneydoğu kıyılarına yerleşen Frigler, M.Ö. 10. yüzyılda Orta Anadolu'ya hareket ederek, daha sonra başkentleri olacak olan Polatlı bölgesine gelmişlerdir. Yassihöyük'teki (Gordion) yapılan kazılar, ilk Frig göçmenlerinin Sakarya Irmağı boylarına M.Ö. 1100-1000 yılları civarında vardığını göstermiştir (Sevin, 2003:236). Buradan, güneye ve doğuya ilerleyerek, Anadolu'da yayılmışlardır (Şekil 2.1). Frigler, Homeros'un destanlarında da bahsettiği üzere, Sakarya kıyılarında yaşayan, Akhalar'a (Akalar) karşı Troia (Troya veya Truva) kralı tarafında savaşıyan bir halktır (Sevin, 2003:237).

Bölgeye geldikleri ilk yıllarda basit bir köy yaşamı sürdürdükleri düşünülen Frig boyları zamanla bir devlet haline gelmiştir. Arkeolojik çalışmalar bölgede bir devletin kurulmuş olduğuna dair kanıtlar sunmuştur. Bu veriler ışığında, Friglerin bölgedeki varlığı 3 ana döneme ayrılarak incelenebilir.

Erken Frig Dönemi: M.Ö. 950/900-M.Ö. 800

M.Ö. 9. yüzyıl başlarında Yassihöyük'ün (Gordion) çevresinden surla ayrılmış, dikdörtgen planlı binalara sahip anıtsal bir kaleye dönüşmesi, Frig Devleti'nin kuruluşunu gösteren kanıtlar olarak kabul edilmektedir. M.Ö. 9. yüzyılın sonlarında kalenin büyük bir yangınla yıkılmasına kadarki dönem Erken Frig Dönemi olarak adlandırılmıştır.

Orta Frig Dönemi: M.Ö. 800-M.Ö. 540

Yassihöyük'teki (Gordion) kazılar, yanan kalenin, daha gelişmiş teknikle yeniden inşa edildiğini ve M.Ö. 8. yüzyıl sonunda yapımının tamamlandığını göstermiştir. M.Ö. 7. yüzyılın başlarında Kimmer saldırıları ile devlet yıkılmasına rağmen, Friglerin varlığı M.Ö. 547/546'daki Pers hâkimiyetine kadar, Lidya Krallığı'na bağlı prenslikler olarak devam etmiştir.

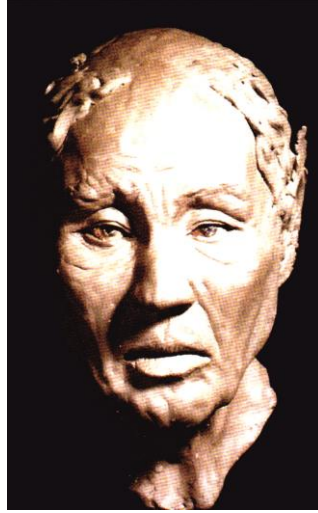
Geç Frig Dönemi : M.Ö. 540-M.Ö. 330

Başkent Gordion'un Pers hâkimiyetine girdiği bu dönem, Küçük Höyük'teki Lidya Garnizonunun yıkılması ile arkeolojik olarak kanıtlanmıştır. Pers egemenliği sırasında MÖ 3. yüzyıla kadar Frig halkı kendi kültür ve dilini sürdürmüştür (Sivas&Sivas, 2008).

M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Pers egemenliğine giren Anadolu, M.Ö. 4. yüzyılda Büyük İskender'in Persleri yenerek Frigya bölgesini egemenliği altına almasıyla bu kez Helenistik çağ etkisi altına girmiştir. Hint-Avrupa kökenli olan Frigler, Geç Hitit ve Helen etkisi altında kalmalarına rağmen özgün bir kültür oluşturmuşlar ve Anadolu'lulaşmışlardır (Akurgal, 2005:265).

2.1.2. Devlet Yönetimi

Devletin ilk kralı bir çok kaynakta geçen bilgilere ve arkeolojik verilere göre Gordios'tur. Başkent in ismi olan Gordion da Kral Gordios'un isminden gelmektedir. Gordios'tan sonra tahta geçen oğlu Midas döneminde krallık altın çağını yaşamıştır. Eusebius'a göre, Midas, M.Ö. 738 ile M.Ö. 696/5 yılları arasında 42 yıl Frig Kralı olarak egemenliğini sürdürmüştür (Sivas&Sivas, 2008). Arkeolojik veriler ve yazılı kaynaklar birlikte ele alındığında, Midas'ın batıda Gordion merkezli Frigler ile doğu ve güneydoğuda Muşki ve Taballardan oluşan konfederatif (konfederasyonla ilgili) bir devletin kralı olduğu ortaya çıkmaktadır (Sivas&Sivas, 2008). Doğudaki Asur, Kuzey Suriye, Urartu gibi komşuların Frig krallığının Muşkili tarafını tanıması ama batı komşuları olan Yunanların Frig yönünü tanıması bu konfederatif (konfederasyonla ilgili) durum ile açıklanabilir. Doğu kaynaklarında Kral Midas'ın Muşkili Mita olarak bilinmesi de bu durumdan doğmaktadır.

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı, 2007: 56

Şekil 2.2. Kral Gordios'un Canlandırması.

Kaynak: Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, 2003: 241.

Şekil 2.3. Gordion'da Bulunan Midas'ın Topraktan Küçük Büstü.

Frigya'da oldukça önemli bir karakter olan Midas, zaman içinde bir kahraman, yarı tanrı hatta tanrı kimliğine bürünmüş, Ana Tanrıça Matar Kubileya'nın oğlu olarak kabul edilmiş ve Ankyra (Ankara), Kelainai (Dinar-Afyonkarahisar), Prynnessos (Sülün-Afyon), Midaeion (Karahöyük-Eskişehir) gibi birçok kentin kurucusu sayılmıştır (Sevin, 2003:244).

Herodotos'un aktardıklarına göre, Frigler doğuda Asurlularla savaşırken, batıda Yunanlılarla iyi ilişkiler geliştirmiştir. Başkent Gordion'un

da ülkenin batı bölümünde yer alması batıdaki iyi ilişkilere işaret olarak yorumlanabilir. Krallığın diğer önemli kentleri arasında Midas (Eskişehir civarında), Yenidoğan Höyüğü, Boğazköy (Kızılırmak doğusunda), Pazarlı ve Göllüdağ sayılabilir. Sınırları güneyde Burdur'a, kuzeyde Zile Maşat Höyük ve Samsun Akalan'a kadar uzanan krallığın, bölgedeki hâkimiyeti sağlamasında coğrafi özelliklerinin de etkili olduğu iddia edilmektedir. Bölgenin kuzey ve güneyinin dağlarla çevrili oluşu ve kapalı havza özelliği taşıması, burada kurulan krallıkları dış güçlere karşı korumuş ve halkın emniyetinin sağlanmasını kolaylaştırmıştır.

Krallığın en güçlü olduğu dönemde arka arkaya gelen Kimmer saldırıları sebebiyle devlet zayıflamaya başlamıştır. Kimmerlere karşı durabilmek için Kral Midas, Asur Kralı'ndan yardım istemek gibi çeşitli yollara başvurmuş ancak Gordion'un yağmalanmasına engel olamamış ve kendisi de mağlubiyet sonrasında ölmüştür (Sevin, 2003:254). Gordion'un talan edilmesine rağmen Frig halkının buradaki varlığı son bulmamıştır. Krallık, M.Ö. 6. yüzyılın başlarından itibaren güçsüzleşmiş ve Lidya Devleti'ne bağlı hale gelmiştir. Herodotos'un anlattıkları da bu durumu doğrular niteliktedir. M.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında Midas'ın torunu olan Frigyalı prens Adrastos'un, Lidya Kralı'na sığınmasından bahseden Herodotos, Frig Devleti'nin artık eski gücünden söz edilemeyeceğini göstermektedir. Perslerin M.Ö. 547 yılında bölgeyi ele geçirmesiyle Frig Devleti'nin varlığı tamamen son bulmuştur (Sevin, 2003:254).

2.1.3. Dil ve Yazı

Hint-Avrupa kökenli bir dile sahip olan Frigler'in, Lidyalıların ve Yunanların alfabelerine benzeyen Fenike Alfabeti'nden alınmış bir alfabeleri vardı. Frig yazısı ilk olarak M.Ö. 8. yüzyılın sonlarında Gordion'da görülmüştür. Kaya anıtları üzerine kazınmış Frig diline ait örnekler mevcuttur. Frig dilinin, Roma Dönemi boyunca Hristiyanlık, Anadolu'daki eski yerel dilleri unutturana kadar kırsal kesimlerde kullanılmayı sürdürdüğü düşünülmektedir (Drew-Bear, 2007:170). Friglerin kullandıkları dil okunabilmekle birlikte henüz çözülememiştir. Yazıtların çok kısa ve az sayıda olması bu konuda çalışma yapılabilmesini zorlaştırmaktadır. Drew-Bear'in

aktardığına göre, Frig döneminden taşa yazılmış 41 adet yazıt ele geçirilmiştir. Bu yazıtların çoğunun güneşin doğuş yönüne dönük olması dinsel bir nitelik taşıdıklarına işaret olarak da yorumlanmıştır. M.Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısında kaya anıtlarına ustaca kazınmış yazıtlardan anlaşıldığı üzere, Friglerin oldukça gelişmiş bir yazıya sahip olduğu söylenebilir.

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı, 2007:116

Şekil 2.4. Yazıtlı Anıt Parçası (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 203

Şekil 2.5. Arayastis Anıtı Üzerindeki Öncü Frig Dilindeki Yazıtlar.

2.1.3. Toplum ve Kültür

Frig toplumunun temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayandığı düşünülmektedir. Mitoslarda Kral Gordios da bir çiftçi çocuğu olarak geçmektedir (Sivas, 2010). Tarım ve hayvancılıkla uğraşp köylerde

yaşayan halkın dışında, şehirde ticaretle uğraşan bir tabaka da vardı. Soylular ve rahipler gibi yönetici sınıf çevresi surlarla kaplı sitadellerde (yukarı şehir) yaşarken, halk kalenin eteklerinde bulunan aşağıdaki şehirde yaşıyordu (Sevin, 2003:256).

Kaynak: Atlash Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, 2003: 255

Şekil 2.6. Pişmiş Toprak Mimari Levha, Frig Piyadeleri (Pazarlı, M.Ö. 1050-500).

Frigler ile ilgili bazı görsel veriler, duvar resimleri ve mimari kabartmalar aracılığıyla elde edilmiştir. Suriye'deki saray kabartmalı ve renkli duvar resimlerinde, doğu Frigli erkekler bukleli saçlı kısa sakallı, yuvarlak küpeli, uzun giysili ve uzun çizmeli olarak betimlenmiştir (Sevin, 2003:256). Resim 6'da görülen Frig piyadeleri ise bizzat Frigler tarafından resmedilmesi açısından önemlidir. Piyadelerin başlarındaki ucu öne sarkık külahlar Friglere özgü bir giysidir ve M.S. 2-3. yüzyıllara kadar kullanılmaya devam edilmiştir (Sevin, 2003:257).

2.1.4. Din

2.1.4.1. Tanrılar

Ana tanrıça kültürünün egemen olduğu Frig Uygarlığında, toplumun dinsel bir yaşamı benimsediği düşünülmektedir. Friglerde anıtların ana tanrıça Matar Kubileya'nın ikonografik olarak gösterilen tek tanrıça olması, Matar'a verilen önemin yanında, tek tanrı anlayışına dair bir işaret olarak algılanabilmektedir. Ancak Kubileya dışında Men (ay tanrısı) ve Attis gibi

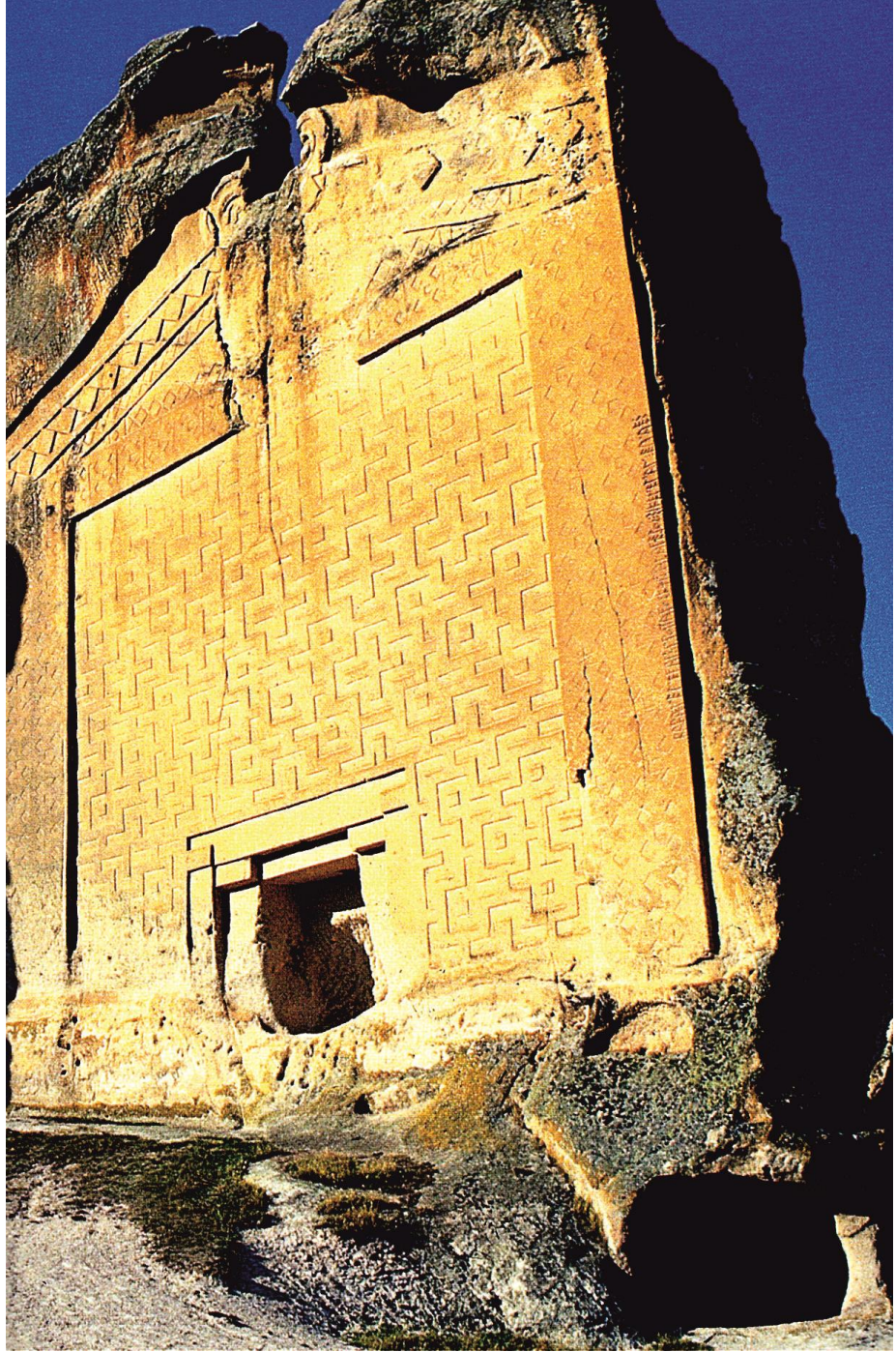
tanrılardan da bahsedilmektedir. Kubileya olarak bilinen ana tanrıça, Roma Döneminde Kybele (Kibele) olarak devam etmiştir. Ana tanrıça, Friglere göre bir doğa tanrıçası, yabani hayvanların sahibi, genç kızların ve kentlerin koruyucusudur (Sevin, 2003:264).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 207

Şekil 2.7. İki Müzisyenin Eşlik Ettiği Ana Tanrıça (Matar Kubilaya) Heykeli (M.Ö. 1050-500).

Frigler, Tanrıçayı temsil etmek üzere, üzerlerinde geometrik, bitkisel veya hayvan motifleri bulunan kayaya oyulmuş bir çok yapı meydana getirmiştir. Bir tapınma cephesi olarak kullanıldığı düşünülen Yazılıkaya Anıtı'nın süslemeli yüzü doğuya dönüktür ve bu yüzde, tanrıça heykelinin kapı biçiminde durduğu varsayılmaktadır (Pekyaman, 2008:11).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:139

Şekil 2.8. Midas Anıtı (Yazılıkaya, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 291

Şekil 2.9. Solon'un Mezarı (Eskişehir, M.Ö. 1050-500).

2.1.4.2. Ölü Gömme Gelenekleri

Friglerde ölümler yiyecek dolu çömlekler, mutfak eşyaları, fibulalar (çengelli iğne), süs eşyaları, kemerler, bilezikler, masa ve sehpa gibi mobilyalar gibi eşyalarla dolu ahşap bir odaya bırakılmaktaydı ve daha sonra bu odanın üzeri taş ve toprakla doldurularak; yapay bir tepe haline getirilmekteydi. Mezara yerleştirilen eşyalardan yola çıkarak, ölümden sonra bir hayat olduğuna inandıkları anlamı çıkarılabilir.

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 254

Şekil 2.10. MM Tümlüsü'nün Mezar Odasındaki Ölü Hediye.

2.1.4.3. Tümülüsler

Friglerin soylularını tümülüs denen yığma tepelerin içindeki odalara gömme geleneğinin Anadolu'ya Frigler tarafından Makedonya'dan getirildiği düşünülmektedir. Bu tümülüslere sıklıkla, Gordion (Yassihöyük), Alacahöyük ve Ankara çevrelerinde rastlanır. Gordion'un başkent oluşu ve soylu sınıfın burada ikamet etmesi tümülüslerin en yoğun bu şehirde yer almasına sebep olmuştur. Bu tümülüslerin en görkemlisi Midas'a ait olduğu düşünülen Büyük Tümülüs'tür. Büyük Tümülüs, 300 metre çapında ve 53 metre yüksekliğindedir. Tümülüsün yüksekliğini, ölen kişinin önemi belirliyordu. MM Tümülüsü ismi verilen bu tümülüsteki mezar odasında, tek parça çam ağacından oyulmuş bir sedir üzerindeki 60 yaşlarında bir erkek cesediyle birlikte; üzerlerinde toplamda 98 adet tunç tas bulunan 9 ahşap masa, içinde yemek dolu kaplar bulunan 3 kazan, çok sayıda kulplu tunç çanak, kemerler ve birçok çengelli iğne bulundu (Sevin, 2003:270).

M.Ö. 7. yüzyılda ise, ölü gömme adetlerine cesetleri yakarak küllerini gömme ritüeli de eklendi. İnsan külleri üzerine toprak yığılarak oluşturulan mezar anıtlarında gömülme sırasında törenler yapılıyor ve yığma tepe önlerine taş kabartmalarla süslenmiş yapılar inşa ediliyordu (Sevin, 2003:273).

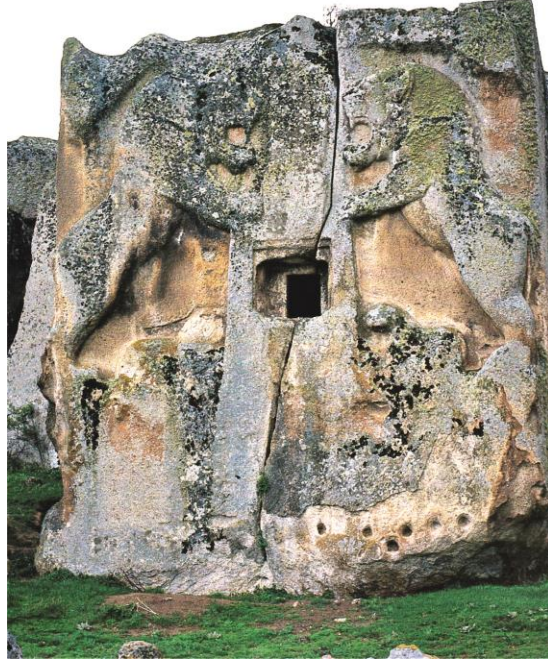

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 251

Şekil 2.11. MM Tümülüsü –Gordion.

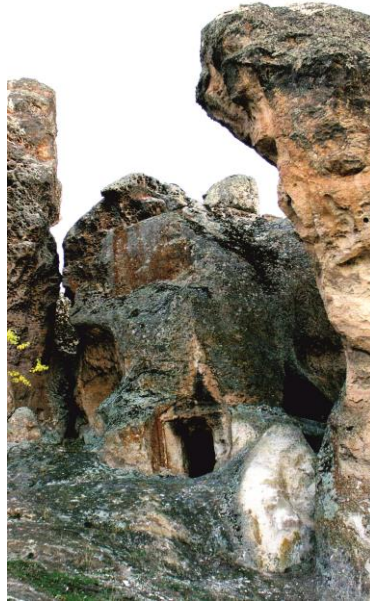
2.1.4.4. Kaya Mezarları

Frigler soyluları tümölüslerden başka, kayaya oyulmuş mezarlara da gömüyordu. Bu mezarların bazılarının cephesi kabartmalarla süslüdür. Bu tür mezarlardan en bilineni Aslantaş Mezarı'dır. İsmi cephesindeki aslan betimlemelerinden almaktadır (Şekil 2.12).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 270

Şekil 2.12. Aslantaş Kaya Mezarı (Köhnüş Vadisi, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 34

Şekil 2.13. Midas Kentinden Kaya Mezarı (M.Ö. 1050 - 500).

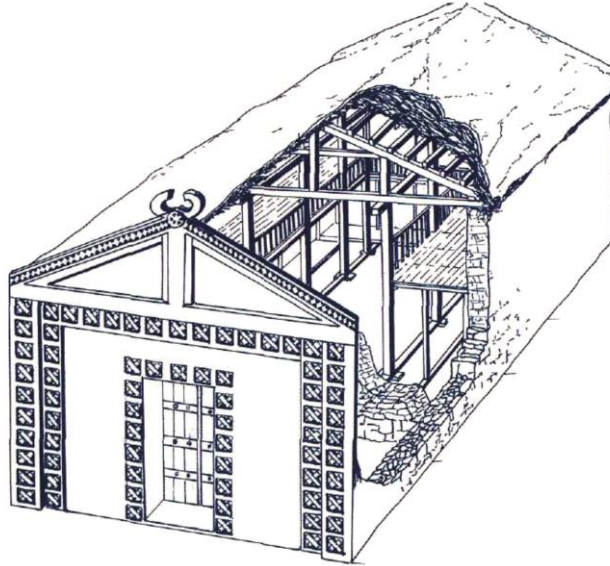

2.2. FRİG SANATI

2.2.1. Mimarlık

Frig mimarisinin en dikkat çekici yanı megaron ismi verilen, önde bir giriş holü olan arkada ise ocaklı büyük bir salonu olan dikdörtgen planlı yapılardır. Tapınak, saray, hizmet binaları gibi birçok farklı binada bu planın kullanılması, Friglerce megaronun ne kadar çok benimsenmiş olduğunu göstermektedir (Sevin, 2003:160). Ayrıca Frigler iki yana meyilli çatıyı Anadolu'da ilk kez uygulayan ulustur (Sevin, 2003:261). Ahşap iskelete çamur sıvanarak veya saz örtülerek yapılan iki yana eğimli çatılar, yağışlı kış ayları için daha elverişli olmaktadır.

Kentlerde görkemli megaronlarda yaşayan soyluların yanında, halk genellikle köylerde gösterişten uzak basit konutlarda yaşamaktaydı. M.Ö. 8.-7. yüzyıla ait olduğu düşünülen Boğazköy'de incelenen evlerin, megaron planında ön holleri ve dikdörtgen bir odaları olduğu, arka duvarının bir yamaca yaslanmış olduğu görülmüştür (Sevin, 2003:263). Geç Frig döneminde ise, dikdörtgen planlı konutlar, toprağın içine yerleştirilmiş; duvarları kerpiçten veya kamyş ve çamurdan yapılmıştır.

Kaynak: Atlash Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, 2003: 260

Şekil 2.14. Gordion' daki Büyük Megaron'un Canlandırması.

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012: 62

Şekil 2.15. Çakıl Mozaik Taban (M.Ö. 1050 - 500).

2.2.2. Pişmiş Toprak Eserler ve Çanak-Çömlek

Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucu toprak eserler olarak; gaga ağızlı testiler, maşrapalar, süzgeçli kaplar ve içki kapları ortaya çıkarılmıştır. Kızılırmak'ın doğu ve batısında bazı detaylarda birbirinden farklı olan tarzda çanak-çömleğin üretilmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Batıda Gordion, Ankara, Midas gibi kentlerde metalik parlaklıkta siyah-gri renkli kaplar tercih edilirken; doğuda çok renkli bezeme kültürü egemendi (Sevin, 2003:280). Açık renk zemin üzerine yapılan geyik motifli boyalılar, Kızılırmak'ın batısında da olmakla birlikte, buradakilerin genellikle geometrik desenli çerçeveleri içinde, içleri nokta veya çizgilerle doldurulmuş aslan, keçi, boğa gibi hayvan motifleri bulunmaktadır. Her iki stilin de en belirgin ortak özelliği, kap yüzeylerinin tek merkezden çizilmiş daire motifleriyle doldurulmasıdır.

Kızılırmak kavsi içindeki Alishar, Boğazköy, Alaca Höyük, Eskiyaşar, Kaman-Kalehöyük; güneyde Kültepe, Sultanhanı Höyüğü, Kululu, Göllüdağ gibi merkezlerde bulunan çanak çömleğin teknik, form ve bezeme yönünden aynı olması bölgedeki kültürel birliği yansıtmaya açısından oldukça önemlidir (Sivas&Sivas, 2008). Çanak-çömlek işlerindeki bu çeşitliliğin, farklı etnik grupların bir arada yaşamasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

Pişmiş Toprak Eserler

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 224

Şekil 2.16. Pişmiş Toprak Kaide (Gordion Kazısı, M.Ö: 1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 231

Şekil 2.17. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (Pazarlı, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 233

Şekil 2.18. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (Pazarlı, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 228

Şekil 2.19. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (Gordion, M.Ö.1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 229

Şekil 2.20. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 240

Şekil 2.21. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 232

Şekil 2.22. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası. (Gordion, M.Ö.1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 181

Şekil 2.23. Pişmiş Toprak Antefiks (Çatı Süsü) (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 218

Şekil 2.24. Pişmiş Toprak Seramik Parçası (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Uçankuş, 2002:326

Şekil 2.25. Pişmiş Toprak Mimari Levha Frig Piyadeleri (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Uçankuş, 2002:440

Şekil 2.26. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (M.Ö. 1050 - 500).

Çanak-Çömlek

Kaynak: Akçay, 2011:402

Şekil 2.27. Pişmiş Toprak Seramik Parçası (Kültepe, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Akçay, 2011:429

Şekil 2.28. Pişmiş Toprak Seramik Parçası (Ovaören-Yassıhöyük, M.Ö. 1050-500).

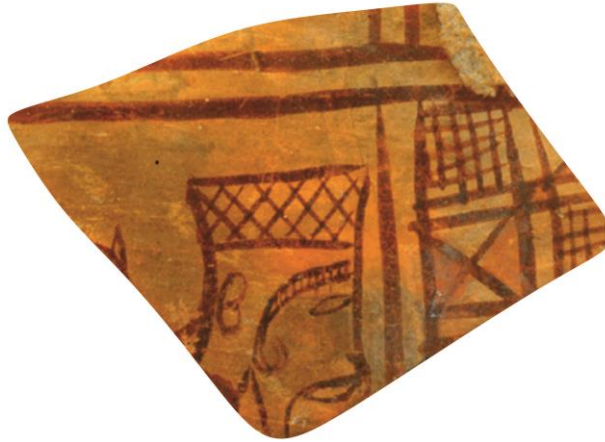
Kaynak: Akçay, 2011:430

Şekil 2.29. Pişmiş Toprak Seramik Parçası (Ovaören-Yassihöyük, M.Ö. 1050-500).

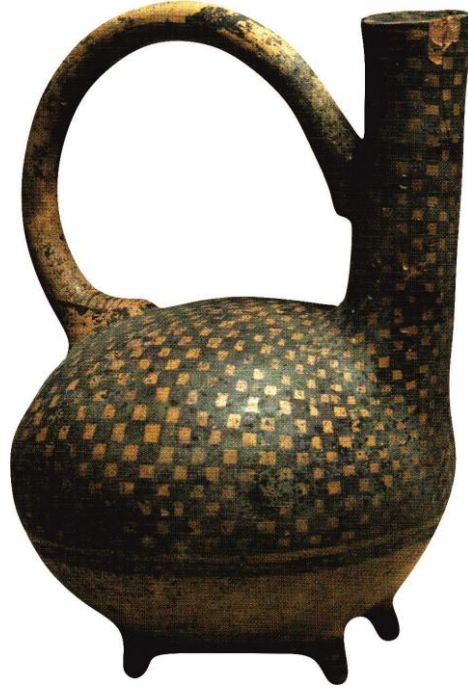
Kaynak: Akçay, 2011:428

Şekil 2.30. Pişmiş Toprak Seramik Parçaları (Ovaören-Yassihöyük, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Akçay, 2011:428

Şekil 2.31. Pişmiş Toprak Seramik Parçası (Ovaören-Yassihöyük, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:214

Şekil 2.32. Pişmiş Toprak Askos – Riton (Gordion, M.Ö. 1050-500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:210

Şekil 2.33. Pişmiş Toprak Maşrapa (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:204

Şekil 2.34. Pişmiş Toprak Süzgeçli Kap (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:209

Şekil 2.35. Pişmiş Toprak Siyah Maşrapa (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Akçay, 2011:404

Şekil 2.36. Pişmiş Toprak Krater (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:221

Şekil 2.37. Pişmiş Toprak Testi – Yazılıkaya Köyü (Midas Şehri, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:217

Şekil 2.38. Pişmiş Toprak Krater (Gordion, M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:212

Şekil 2.39. Pişmiş Toprak Kâse (M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:208
Şekil 2.40. Pişmiş Toprak Maşrapa (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

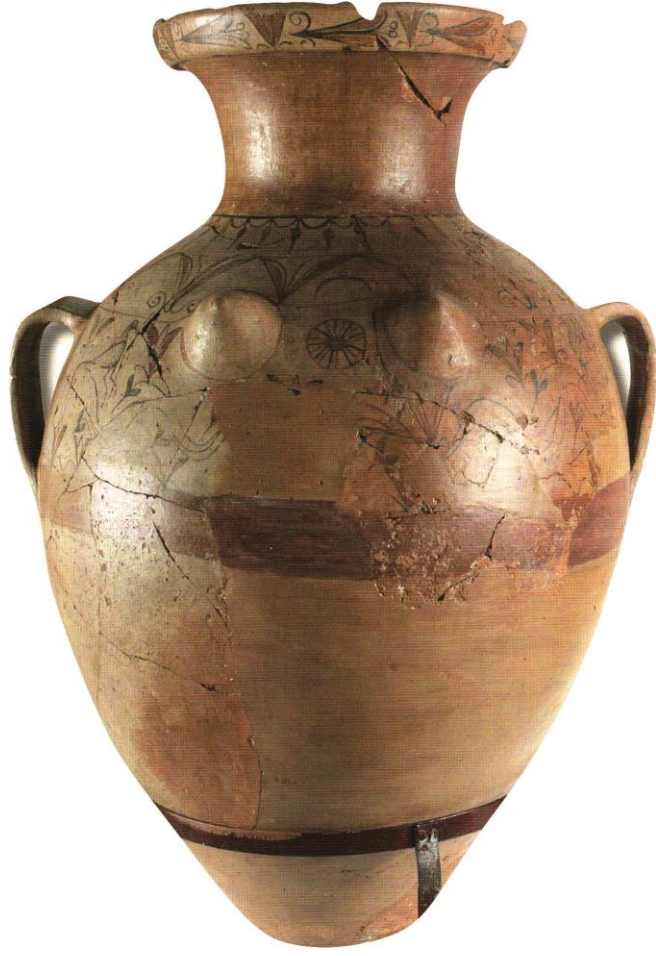
Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:206
Şekil 2.41. Pişmiş Toprak Testi (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:207
Şekil 2.42. Pişmiş Toprak Testi (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:205
Şekil 2.43. Pişmiş Toprak Testi (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:216

Şekil 2.44. Pişmiş Toprak Çift Kulplu Kap (Alişar, M.Ö. 1050 - 500).

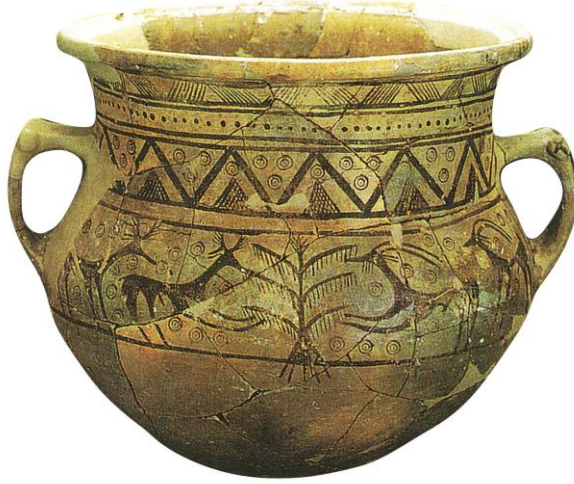
Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:214

Şekil 2.45. Pişmiş Toprak Akıtacaklı Kap (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:208
Şekil 2.46. Pişmiş Toprak Maşrapa (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Uçankuş, 2002:428
Şekil 2.47. Pişmiş Toprak Krater (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:209
Şekil 2.48. Pişmiş Toprak Kupa (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:210

Şekil 2.49. Pişmiş Toprak Maşrapa (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:206

Şekil 2.50. Pişmiş Toprak Testi (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:208

Şekil 2.51. Pişmiş Toprak Maşrapa (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:206

Şekil 2.52. Pişmiş Toprak Testi (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:256

Şekil 2.53. Pişmiş Toprak Maşrapa (Gordion P Tümlüsü, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, 2003:280

Şekil 2.54. Pişmiş Toprak Maşrapa (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Kataloğu, 168.

Şekil 2.55. Pişmiş Toprak Kaz Biçimli Törenselle İçki Kabı (Riton, M.Ö. 1050 - 500).

2.2.3. Heykel ve Küçük El Sanatları

Tanrıçalı ve tanrıçasız yapılmış olan kaya anıtları, tanrıça heykelleri, mezarlardaki motifler, yapılardaki hayvan ve sfenks gibi taş kabartmalar Friglerin başarılı heykel sanatından örnekleri oluşturmaktadır (Pekyaman, 2008:15).

Gordion'daki Friglere ait buluntularda fildişi oyma sanatına ait eserler de ortaya çıkmıştır. Bu eserlerdeki kanatlı disk, çiçek, çizgi süslemeli disk, makara biçimli süs parçalarından anlaşılacağı üzere; bu eserlerin Kuzey Suriye'deki örneklerden farklı olduğu ve Frig ustalarının bu alandaki

gelişmişliklerini gösterdiği düşünülmektedir (Pekyaman, 2008:19, Uçankuş, 2002).

İnsan figürlerinin nadir olarak kullanıldığı Frig süsleme sanatının en belirgin özelliği kendilerine özgü olan geometrik bezemeleridir. Taban mozaikleri, ahşap oymalar, tunç eşyalar ve çanak-çömlekler üzerinde sıklıkla geometrik bezemelere rastlanmaktadır.

Heykeller

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:290

Şekil 2.56. Kumtaşından Yapılmış Ana Tanrıça Heykelinin Başı (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:225

Şekil 2.57. Pişmiş Toprak Figürün Başı (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:208

Şekil 2.58. Ana Tanrıça (Matar Kubileya) Kült Kabartması (Ankara-Bahçelievler, M.Ö. 1050 - 500).

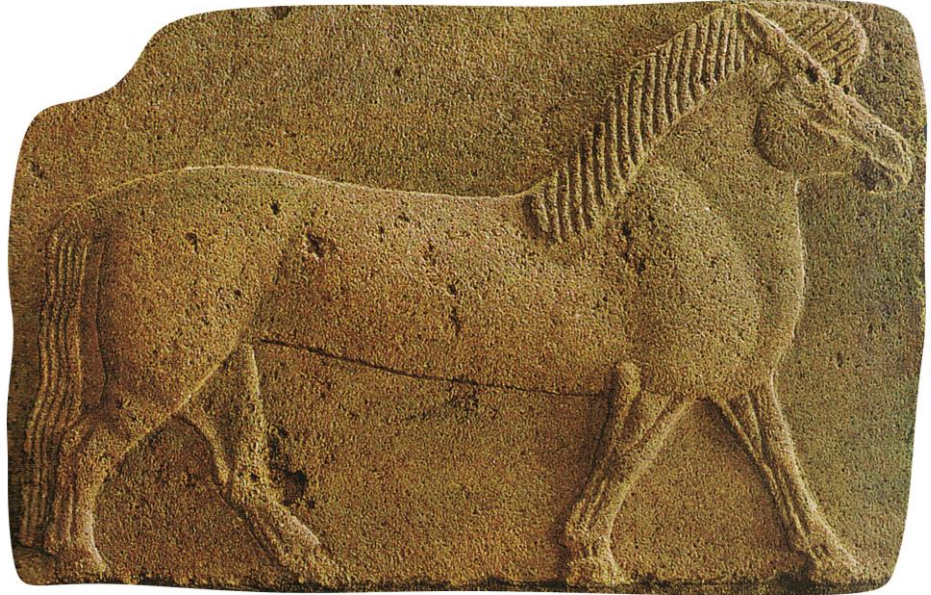
Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:288

Şekil 2.59. Blok Kumtaşı-Tüf (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:225

Ŗekil 2.60. PiŖmiŖ Toprak Aslan Heykelciği (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: UçankuŖ, 2002:325

Ŗekil 2.61. At Kabartması – Andezit (Ankara, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Uçankuş, 2002:325

Şekil 2.62. Aslan Kabartması – Andezit (Ankara, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:53

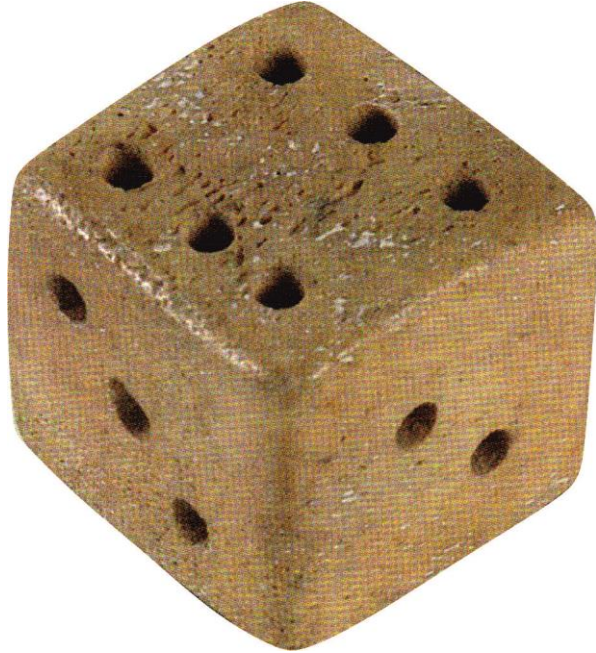
Şekil 2.63. Fildişi Süvari Figürlü Plaka (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:230

Şekil 2.64. Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (M.Ö. 1050 - 500).

Küçük El Sanatları

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:286

Şekil 2.65. Zar – Kemik (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:286
Şekil 2.66. Topuz – Kemik (Gordion, M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:286
Şekil 2.67. Pişmiş Toprak Mühür (M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:277
Őekil 2.68. Dűđme – Kemik (Gordion, M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, 2003:256

Şekil 2.69. Fildişi Keçi Figürü Mobilya Süsü (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:277

Şekil 2.70. Rozet – Kemik (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:227

Şekil 2.71. Pişmiş Toprak Ağırşak (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:277

Şekil 2.72. Düşme – Kemik (Gordion Kazısı, M.Ö. 1050 - 500).

2.2.4. Madencilik

Sevin'in aktardığına göre, bölgede M.Ö. 8. ve 7. yüzyılda Frigya'da gelişmiş bir tunç endüstrisi bulunuyor ve antik dünyaya burada üretilen eserler ihraç ediliyordu (Sevin, 2003). Yapılan kazılar sonucunda Büyük Tümülüs'te büyük bölümünün Gordion'da Frigli sanatçılarca dövölüp dökölerek üretildiği tahmin edilen 175 fibula (çengelli iğne), 170 kâse ve birçok kemer bulunmuştur. Friglerin maden işçiliğindeki başarısının etkisi kendi döneminde ve sonraki dönemlerde sürmüştür. Hellen sanatını da etkileyen Frig eserleri, ileriki dönemlerde İyon sanatçılarca da taklit edilmeye devam etmiştir (Akurgal, 2007:193).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:313

Şekil 2.73. Siren Kulplu Tunç Kazan (Gordion MM Tümölüsü, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Uçankuş, 2002:332

Şekil 2.74. Siren Kulplu Tunç Kazandan Ayrıntı (Gordion MM Tümülüsü, M.Ö. 1050 - 500).

Maden işçiliğinde ileri bir düzeye erişen Friglerin eseri olan yaylı çengelli iğneler/fibulalar çengelli iğnenin atası olarak bilinmektedir. Yapılan kazılarda bulunan tunç, altın, gümüş, pirinç fibulalar yakın çevredeki Asur ve Urartu gibi diğer saraylardaki soylularca da kullanılıyordu (Pekyaman, 2008:17).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:256

Şekil 2.75. Tunç Fibula (Çengelli İğne) (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:262

Şekil 2.76. Tunç Fibula (Çengelli İğne) (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:261

Şekil 2.77. Tunç Fibula (Çengelli İğne) (M.Ö. 1050 - 500).

Friglere özgü madeni kaplardan bazıları; göbekli taslar, makara kulplu taslar, kazanlar, yonca ağızlı kaplardır.

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:252

Şekil 2.78. Tunç Yonca Ağızlı Testi (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:251
Şekil 2.79. Tunç Yonca Ağızlı Testi (Gordion, M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:250
Şekil 2.80. Tunç Bakraç (Gordion, M.Ő. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:250
Şekil 2.81. Tunç Kepçe (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:250
Şekil 2.82. Tunç Yonca Ağızlı Testi (Gordion, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:321

Şekil 2.83. Tunç Yaprak Desenli Kâse (M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:317

Şekil 2.84. Tunç Kâse (M.Ö. 1050 - 500).

2.2.4. Mobilyacılık

Bölgenin ormanlar bakımından zengin oluşu, Friglerin mobilya alanıyla da ilgilenmelerine ve bu alanda başarılı ve özgün eserler vermelerinde etkili olduğu öne sürülmüştür. Friglerin yaptıkları birçok mobilyada çivi kullanmadıkları, bunun yerine birbirine geçme şeklinde parçalar ürettikleri görülmüştür (Sevin, 2003:274). Mobilyada ahşap olarak porsukağacı, armut, sedir, kavak ve şimşir ağaçları kullanılmıştır ancak mezar odaları yapımında siyah çam tercih edilmiştir.

Büyük Tümülüs'te bulunmuş olan ahşap masa ve kakma bezeli panolar Friglerin mobilyacılıkta üstün bir seviyeye ulaştığına işaret olarak gösterilmektedir (Uçankuş, 2002:15).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:350

Şekil 2.85. Ahşap Kakmalı Tabure (P Tümülüsü, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:352

Şekil 2.86. Ahşap Balık Yiyen Grifon Heykelciği (P Tümülüsü, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:336

Şekil 2.87. Ahşap Servis Ayakları Gordion (MM Tümülüsü, M.Ö. 1050 - 500).

Kaynak: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:353

Şekil 2.88. Ahşap Aslan ve Boğa Mücadelesi (P Tümülüsü, M.Ö. 1050 - 500).

2.2.5. Tekstil

Friglerin yüncülük ve dokumacılık dallarında da gelişmiş oldukları bulunan kalıntılarla desteklenmektedir. Dokumacılıktaki gelişmişlik, bölgedeki Orta Anadolu keçi ve koyunlarının yünlerinin oldukça kaliteli olmasıyla da ilişkilendirilmektedir (Sevin, 2003:211). Gordion'daki Tümülüslerde duvarlara asılı halı ve kumaşlara ait izler bulunmuştur. Sevin tarafından da aktarıldığı üzere, M.Ö. 8. yüzyıla ait yapılarda binlerce dokuma tezgah ağırlığı ve ağırşakların bulunması Friglerin tekstildeki ileri düzeyini gösteren kanıtlardır.

Friglerce bulunan altın simle kumaşa nakış işleme, Latince’de nakış işleme anlamına gelen Frigio kelimesi ile yansımıştır (Pekyaman, 2008:19, Akşit, 1993:10). Türk kiliminin de atası olan Tapates adını taşıyan Frig kilimleri antik dünyada oldukça fazla ilgi görmüştür (Uçankuş, 2002:56).

Kaynak: Midas’ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde, 2012:363

Şekil 2.89. Frig Dokuma Parçası (M.Ö. 1050 - 500).

3. BÖLÜM

3.1. Grafik Tasarım Nedir?

AIGA'nın (American Institute of Graphic Arts-Amerikan Grafik Sanatlar Enstitüsü) yaptığı tanıma göre grafik tasarım, sanat ve teknolojiyi bir fikri ifade edebilmek için harmanlayan yaratıcı bir süreçtir. Grafik tasarımcı, istenen mesajı müşteriden hedeflenen kitleye iletebilmek için görseller ve tipografi gibi çeşitli iletişim araçlarını kullanan kişidir (Poppenpohl, 1993). Grafik tasarımcının hedefi, bir fikri ve düşünceyi somutlaştırarak algılanabilir ve görülebilir kılmaktır.

AGDA'nın (Australian Graphic Design Association-Avustralya Grafik Tasarım Derneği) tanıma göre ise; disiplinlerarası bir özellik taşıyan grafik tasarım, yaratıcılık, inovasyon ve teknik uzmanlık gerektiren bir problem çözme sürecidir (b.t.). Yönlendirme, kombinasyon, form, renk, imajlar, tipografi ve alan gibi araçlar kullanılarak müşterinin ihtiyacına cevap verecek görsel çözümlerin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Grafik tasarım logo, kurumsal kimlik, dergi-gazete-kitap gibi basılı yayınlar, reklamlar, posterler, panolar, internet siteleri, tabelalar, ambalajlar gibi bir çok alanda kullanılır. Grafik tasarım, tasarlama sürecinin ismi olduğu gibi, bu sürecin sonunda oluşan nihai ürünlere de verilen addır.

Grafik tasarım oluşturulurken, bir takım temel öğelerden faydalanılır. Bu öğeler; nokta, çizgi, doku, leke, renk, form, şekil ve alandır. Renk, tasarım elemanları içindeki en önemli konulardan biridir. Rengin ilgi çekici özelliği, bir grafik tasarımdaki diğer elemanlardan herhangi birine uygulandığında dramatik bir değişim elde edilebilmesidir. Dikkat çekmek, akılda kalmak, vurgulamak için renge sıklıkla başvurulur. Doğru rengin seçimini hedef kitle, firma ve ürünün karakteri, rengin yarattığı kültürel çağrışımlar gibi bir çok unsur etkilemektedir.

Nokta, çizgi gibi öğelerin dışında, grafik tasarım için bir de temel prensiplerden bahsedilebilir. Uyum ve bütünlük, denge, hiyerarşi, benzerlik/zıtlık, oran, vurgu gibi prensipler bir grafik tasarımının başarısını yakından ilgilendirmektedir.

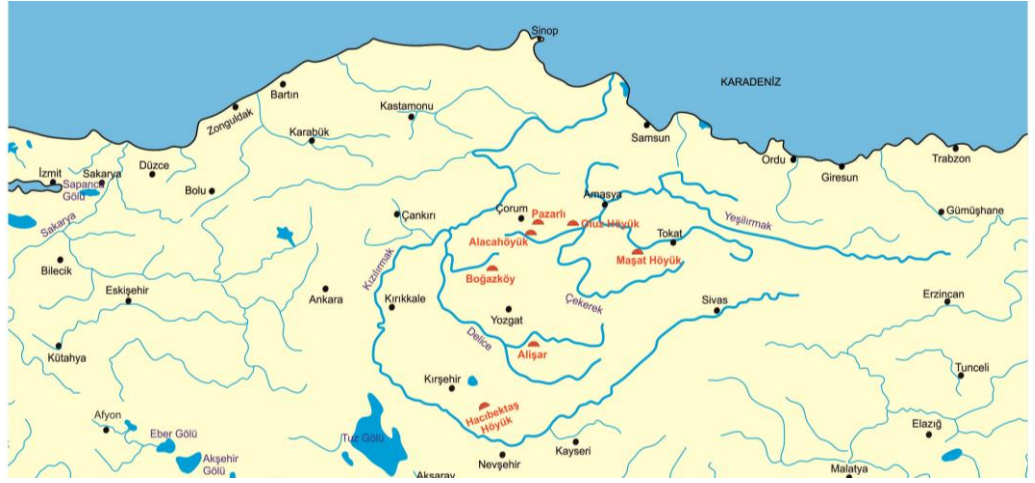
İllüstrasyon

İllüstrasyonlar genellikle bir yazıyı, şiiri, kitabı daha ilgi çekici kılmak için yapılan sanatsal imajlardır. Özellikle çocuk kitaplarında bu tür görsel öğelere sıklıkla yer verilir. İllüstrasyonun amacı, bir hikayeyi, şiiri veya bilgi içeren bir metni görselleştirme yoluyla açıklamaktır. Temel olarak reklam illüstrasyonları, yayın illüstrasyonları ve teknik illüstrasyon olmak üzere üç tipten bahsedilebilir.

Reklam illüstrasyonlarını moda, sinema, etkinlik afişi, turistik ilanlar, müzik cd ambalajları gibi alanlarda görmek mümkündür. Yayın illüstrasyonları ise gazete, dergi ve kitaplarda şiirlere, makalelere, haberlere, hikayelere eşlik etmektedir. Teknik illüstrasyonlar tıp, botanik gibi alanlardaki bilimsel konuların açıklanmasında da başvurulan bir görselleştirme yoludur. Bu yol ile, fotoğraftan farklı olarak, metin içinde vurgulanan bölüm görsel olarak da istenildiği şekilde vurgulanabilir. Teknik illüstrasyonlar, görsel kanal aracılığıyla da bilginin ulaştırılmasını sağlar ve anlaşılması gereken esas noktanın algılanmasını hızlandırır. Çizgi, renk gibi grafik tasarımın temel elemanları ve oran, hiyerarşi gibi prensipler illüstrasyon üzerinde de etkilidir.

3.2. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Dönemine Genel Bakış

3.2.1. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Dönemi

Çizim: Nurcan Koç, 2014

Şekil 3.1. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Dönemi Yerleşmelerini Gösteren Harita.

Kızılırmak, Sivas ili sınırları içinde doğduktan sonra, güneybatı yönünde ilerleyip, İç Anadolu Yaylası'nda büyük bir kavis çizer ve Karadeniz'e dökülür. Kızılırmak'ın güneyi ve doğusu olan bu bölgeden, Assur (Asur) İmparatorluğu yazılı kaynaklarında Tabal olarak bahsedilmektedir. Demir Çağı başlangıcında yıkılan Hitit Devleti'nin ardından, bölgede farklı toplulukların bir arada yaşadığı düşünülmektedir. Assur ve Yunan yazılı kaynaklarında, Kızılırmak'ın doğusunda kalan bölgede Muşkiler gibi halkların ve siyasi oluşumların varlığından bahsedilmektedir (Genz, 2008:127). Bölgede Frig dilinde yazıtlara rastlanmış olması, Orta Anadolu'nun siyasi olarak Frig Krallığı'na bağlı olduğuna dair yeterli bir kanıt sayılmasa da, bölgede Friglerin de yaşamış olduğunu gösteren işaretlerdendir. Yapılan kazı çalışmaları, Kızılırmak Kavsi içindeki bölgede Demir Çağı'ndaki Frig etkisini kanıtlar niteliktedir.

Kızılırmak Kavsi'ndeki Demir Çağ'ı 3 ana dönem altında incelenmektedir. Erken Demir Çağı, M.Ö. 1200'de Hitit Devleti'nin yıkılışıyla başlar ve M.Ö. 9. yüzyıla kadar sürer. Bu dönem *Karanlık Çağ* olarak adlandırılmış ve bu çağ boyunca hiçbir önemli yerleşim olmadığı düşünülmüştür. E. Akurgal tarafından ilk kez dile getirilen bu sava göre,

Hititlerin yıkılışının ardından Sakarya-Kızılırmak yayı 400 yıl boyunca terkedilmiş durumda kalmıştı (Işık, 2003:21). Ancak eski Hitit başkenti Hattuşa civarında yapılan Büyükkaya kazı çalışmaları, bu dönemde de bölgede yerleşimler olduğunu göstermiştir (Işık, 2003:24). Yüzey araştırmaları Erken Demir Çağı'nda Anadolu'daki yerleşimlerin eski şehirlerin üzerine daha küçük ölçekte olacak şekilde yeniden kurulduğunu ve sayılarının düşünüldüğünden daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır (Genz, 2008:130).

M.Ö. 9. yüzyıl ile 7. yüzyıl başları arasına konumlandırılan Orta Demir Çağı'nda, yerleşim merkezleri büyümüş ve sayıları artmıştır. Boğazköy'ün diğer yerleşimlere oranla daha fazla büyüdüğü ve bölgesel bir merkeze dönüştüğü Orta Demir Çağı'ndan Geç Demir Çağı'na geçişte, şehirde belirgin değişimler olmuş ve şehrin eski yerleşim bölgeleri terkedilerek yeni yerleşimler kurulmuştur (Genz, 2008:131). Geç Demir Çağı, Pers İmparatorluğu'nun yıkılışı ve Orta Anadolu'da Helenistik Dönem'in başlamasıyla M.Ö. 330 civarında son bulur. Bu tarihlerden itibaren Orta Anadolu'da Helenleşme başlar.

3.2.2. Kızılırmak Kavsi İçindeki Çanak-Çömleğin Genel Özellikleri

Frig Seramiği, Kızılırmak kavsi içi (Orta Anadolu) ve Kızılırmak'ın batısı olmak üzere iki ana başlıkta incelenebilir. Kızılırmak kavsi çanak-çömleği ile Gordion gibi Kızılırmak'ın batısı yerleşim merkezlerinde bulunan çanak-çömlek birbirinden farklı olmakla birlikte, bu iki çanak-çömlek geleneğinin aralarında güçlü bir bağ olduğu da doğrudur. Alishar IV denilen boyalı keramiğe, Maşat Höyük'ten doğuda Tabal Bölgesi'ndeki Malatya'ya; güneyde Elbistan Ovası'na kadar bütün Orta Anadolu'nun doğusundaki alanda rastlanmaktadır (Summers, 1994:245, Aydın ve diğerleri, 2005:55).

Kızılırmak Kavsi içerisindeki çanak-çömleğin üretim şekli, süsleme tarzı, rengi gibi özellikleri Demir Çağı'nın erken, orta ve geç dönemlerinde birbirinden farklılaşmaktadır. Bölgedeki, ev üretimi olduğu tahmin edilen Erken Demir Çağı çanak-çömleği, Hitit mallarından farklı olarak boya veya kazıma bezekler ile süslenerek zahmetli bir yüzey işleminden geçirilmiştir (Genz, 2008:133). Genz'in bahsettiği üzere; Orta Demir Çağı'nda ise (M.Ö.

10. yüzyıl sonu), çömlekçi çarkı ile üretimi ortaya çıkmış olup, Boğazköy, Maşat Höyük, Alişar Höyük gibi yerleşim bölgelerinde geometrik bezemeli ve hayvan betimlemeli koyu mat boyalı mallar çoğunluktadır. Diğer yandan, Frigri mallarının da M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren bölgede görülmeye başladığı ifade edilmektedir (Genz, 2008:133).

Geç Demir Çağı'na gelindiğindeyse, mat boyalı bezeme yerine geçen, çok renkli parlak süslemenin hakimiyeti görülür (Genz, 2008:134). M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren Gordion civarında ithal Yunan mallarına rastlanırken, Kızılırmak Kavsi içerisinde bu tür örneklerle çok nadiren karşılaşmıştır (Genz, 2008:134).

Orta Anadolu Demir Çağı çanak-çömleklerinin en belirgin ortak özelliklerinden birisi, stilize edilmiş geyik figürleridir (Dönmez, 1996:67). Sık kullanılmış motiflerden bir diğeri de, tek merkezli dairelerdir.

3.3. Kızılırmak Kavsi İçindeki Frig Kültürü Merkezleri ve Çanak-Çömlek Özellikleri

3.3.1. Oluz Höyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.2. Oluz Höyük Yerleşmesi.

Amasya-Çorum karayolunun 3 km güneyinde yer alan Oluz Höyük, Gözlek Köyü'nün 2 km kuzeybatısında ve Oluz Köyü'nün yaklaşık 5 km doğusunda bulunmaktadır. Yaklaşık 45 dönümlük bir alana sahip Oluz Höyük,

Yeşilirmak'ın kolu olan Çekerek Irmağı'nın güneyinden geçtiği Geldingen Ovası'nın içindedir. 2007 yılında Doç. Dr. Şevket Dönmez başkanlığındaki bir ekipçe başlatılan arkeolojik kazı çalışmaları ile, Erken Tunç Çağı, Geç Tunç Çağı, Orta Demir Çağı, Geç Demir Çağı, Hellenistik Çağ ve Ortaçağ dönemlerine ait eşyalar çıkarılmıştır.

Yapılan kazı çalışmaları, Kızılırmak Kavsi içindeki bölgede Demir Çağı'ndaki Frig etkisini kanıtlar niteliktedir. Oluz Höyük kazı çalışmalarında çıkarılan, M.Ö. 9-8. yüzyıllara ait olduğu düşünülen çanak-çömleğin özelliklerinin Orta Demir Çağı'ndaki Frig kültürünü yansıttığı görülmüştür (Dinarlı, 2013:21). Kazı çalışmalarında çıkarılan M.Ö. 6.-5. yüzyıllara ait bezemesiz veya boya bezekli çanak-çömlekler, taş Matar Kubileya heykelciği parçası ve aslan-ceylan mücadelesi betimlemeli fildişi mühür de Geç Demir Çağı Frig karakterini yansıtmaktadır (Dinarlı, 2013:22). M.Ö. 500-425 yılları çanak-çömleğinde beliren bitkisel ve figürlü bezeme ise, Orta Anadolu'da farklı kültürlerden gelen etkiyi gözler önüne sermektedir. Bölgenin Pers hakimiyetine girmesi ile Perslere özgü karakter de çanak-çömleğe yansımaya başlamıştır.

Geç Demir Çağı'na denk gelen M.Ö. 425-200 ait olduğu düşünülen çanak-çömlek grubu da Geç Frig tarzında olup, geometrik kompozisyonlu kahverengi-siyah tonlu bezemeleri olan devetüyü (bej), kahverengi tonlu yüzeye veya açık renk zemine sahip örneklerden oluşmaktadır (Dinarlı, 2013: 24).

Genel Çanak-Çömlek Özellikleri

Üretim Şekli: El yapımı veya çömlekçi çarkı ile üretilmiştir.

Pişirme Tekniği: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Rengi: Bej tonlarından (açık bej, bej, portakalımsı bej) kahverengi tonlarına (açık kahverengi, koyu kahverengi) kadar kullanılmıştır.

Kullanılan Boyalar: Açık renk zeminli çerçeve oluşturmak için kırık beyaz ve bej renk kullanılmıştır. Bezemeler için ise, koyu kahverengi tonları ve siyah kullanılmıştır.

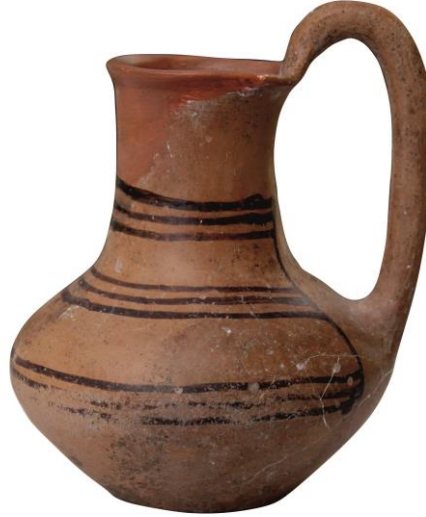
Uygulanan Desenler: Geometrik (üçgen, tek merkezli daire, fisto, yay, çapraz bezeme, kum saati), stilize hayvan (at, boğa, aslan, keçi, koç, geyik, kuş, balık ve benzeri gibi), karışık yaratıklar (sfenks, kanatlı boğa, boynuzlu aslan ve benzeri gibi), insan, mimari motifler uygulanmıştır (Dönmez, 1994:272-321).

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.3. Pişmiş Toprak Krater (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Koyu kahverengi ve beyaz zemin üzerine koyu ve açık kahverengi boya ile geometrik desenler, stilize aslan ve kanatlı boğa mücadelesini gösteren figürler uygulanmıştır. (Şekil 3.3)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.4. Pişmiş Toprak Testi (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi boya ile yatay kalın çizgi desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.4)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.5. Pişmiş Toprak Testi (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.5)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.6. Pişmiş Toprak Krater Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej zemin üzerine kırmızı kahve, siyah ve açık bej boya ile geometrik desenler, stilize geyik figürleri ve bulut motifi uygulanmıştır. (Şekil 3.6)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.7. Pişmiş Toprak Boğa Başı Biçiminde Riton Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej zemin üzerine koyu ve kızılımsı kahverengi boya ile, sarmaşık ve bant gibi bitkisel desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.7)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.8. Pişmiş Toprak Krater Parçası (Oluz Höyük M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej ve beyaz renkli zemin üzerine koyu kahverengi ve kızılımsı kahverengi ile stilize keklik figürleri ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.8)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.9. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler ve tekerlek motifi uygulanmıştır. (Şekil 3.9)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.10. Pişmiş Toprak Kadın Göğsü Şeklindeki Kap (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık bej renkli zemin üzerine beyaz, siyah ve kırmızı kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.10)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.11. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kirli beyaz zemin üzerine koyu kahverengi boya ile stilize kuş figürleri ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.11)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.12. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi ve kızılımsı kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.12)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.13. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.13)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.14. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi ve kızılımsa kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.14)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.15. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Kenarı Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kirli beyaz zemin üzerine koyu kahverengi ve bej rengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.15)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.16. Pişmiş Toprak Çanak Ağız Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kızılımsı kahverengi ve bej boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.16)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.17. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.17)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.18. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Koyu bej zemin üzerine koyu kahverengi ve kızılımsı kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.18)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.19. Pişmiş Toprak Krater Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Koyu bej zemin üzerine koyu kahverengi ve siyah boya ile bitkisel ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.19)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.20. Pişmiş Toprak Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi ve beyaz boya ile bitkisel desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.20)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.21. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej zemin üzerine açık kahverengi ve gri boya ile bitkisel ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.21)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 3.22. Pişmiş Toprak Krater Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej zemin üzerine siyah boya ile geometrik, bitkisel desenler ve stilize at figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.22)

3.3.2. Alaca Höyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Çorum İli'ne bağlı olan Alaca Höyük, Alaca İlçesi'nin 17 km kuzeybatısında yer almaktadır.

Alaca Höyük'teki kazılar için, Osmanlı arkeoloğu Theodor Makridi ve İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürü Halil Ethem Bey'in teklifi ile o sırada Boğazköy'de çalışan H. Winckler'in de katılımı ile karar verilmiş ve 1907'de Makridi Bey bölgede ilk kazı çalışmasını yapmıştır. Buradaki ilk sistemli kazılar 1935 yılında, Atatürk'ün emri ve Türk Tarih Kurumu'nun desteğiyle, Remzi Oğuz Arık başkanlığında başlamış; daha sonra Hamit Zübeyir Koşay ve Mahmut Akok tarafından 1983'e kadar sürdürülmüştür. 1983'ten sonra ara verilen kazılara 1997'de Prof. Dr. Aykut Çınaroğlu başkanlığında tekrar başlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Alaca Höyük'teki yerleşimin,

M.Ö. 4000-M.Ö. 3000 yılları arasındaki Kalkolitik Çağ'a kadar uzandığı tespit edilmiştir.

Alaca Höyük çanak-çömleği, soluk kırmızı zemin üzerine açık kahverengi, kahverengi veya siyah renkli bezemeliler ile krem zemin üzerine kahverengi, siyah veya kırmızı renkli bezemeliler olmak üzere iki çeşitte yoğunlaşmaktadır.

Alaca Höyük seramiği; çanaklar, çömlekler, kraterler, testiler, askos ve kaideli kaplar olmak üzere altı formdan oluşur (Dönmez, 1994:88). Çömlek bezemelerinde, geometrik motiflerin, figürlü motiflere göre daha fazla olduğu görülmüştür (Dönmez, 1994: 90).

Genel Çanak-Çömlek Özellikleri

Üretim Şekli: El yapımı veya çömlekçi çarkı ile üretilmiştir.

Pişirme Tekniği: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Rengi: Soluk kırmızı, kırmızı, açık kahverengi ve portakal rengindedir.

Kullanılan Boyalar: Beyaz, siyah, kahverengi, koyu kahverengi, kırmızı ve koyu kırmızı renkler kullanılmıştır.

Uygulanan Desenler: Geometrik (dalgalı şeritler, düz şeritler, zikzak, üçgen, baklava dilimi, mekik, dama tahtası, artı, güneş, tek merkezli daire, askı, fisto, kelebek, kum saati, kama), stilize hayvan (aslan, geyik, kuş, balık, boğa, koç başı), bitkisel (rozet, lotus, sarmaşık yaprakları), karışık yaratıklar (grifon, sfenks) motifleri uygulanmıştır (Dönmez, 1994:272-321).

Kaynak: Çınarlıoğlu ve Çelik, 2010:112

Şekil 3.23. Pişmiş Toprak Çömlek (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500)

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.23)

Kaynak: Çınarlıoğlu ve Çelik, 2010:113

Şekil 3.24. Pişmiş Toprak Yonca Ağzılı Testi (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500)

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Beyaz renkli zemin üzerine beyaz, siyah ve kahverengi boya ile geometrik desenler, stilize dağ keçisi figürü ve ağaç motifleri uygulanmıştır. (Şekil 3.24)

Kaynak: Koşay ve Akok, 1966:25

Şekil 3.25. Pişmiş Toprak Testi (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500)

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine bej, koyu ve kızıl kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.25)

Kaynak: Koşay ve Akok, 1966:305

Şekil 3.26. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Parçası (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500)

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Stilize geyik ve kuş figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.26)

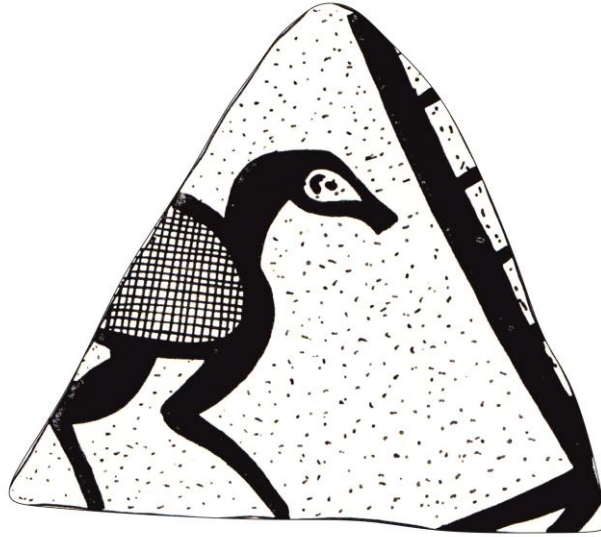

Kaynak: Koşay ve Akok, 1966:305

Şekil 3.27. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Stilize balık figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.27)

Kaynak: Koşay ve Akok, 1966:305

Şekil 3.28. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Stilize kuş figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.28)

3.3.3. Pazarlı ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Çorum-Alaca'ya bağlı olan Pazarlı, Çorum il merkezinin yaklaşık 30 km güneyinde, Alaca yolunun doğusunda yer almaktadır. 1938 yılında Hamit Zübeyir Koşay ve Mahmut Akok tarafından kazılmıştır. Kazılardan anlaşıldığı üzere, bölgede yerleşim Kalkolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır.

Bu bölgede ele geçen çanak-çömlek, Alishar ve Alaca Höyük gibi merkezlerden çıkan Frig boyalı çanak-çömleği ile benzer niteliktedir. Açık renk zeminli çerçeve tekniği Pazarlıdaki çanak-çömleklere sıklıkla rastlanan bir özelliktir. Çanak bezemelerinde yalnızca geometrik motifler tespit edilirken; çömlek bezemelerinde de geometrik motiflerin, figürlü motiflere göre daha fazla uygulandığı görülmüştür (Dönmez, 1994:121).

Genel olarak çanak –çömlek özellikleri

Üretim Şekilleri: El yapımı veya çömlekçi çarkı ile üretilmiştir.

Pişirme Teknikleri: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Renkleri: Kremden, açık ve koyu kahverengiye kadar değişmektedir.

Kullanılan Boyalar: Kırmızı, koyu kırmızı ve kahverengi kullanılmıştır.

Uygulanan Desenler: Geometrik (düz ve dalgalı şeritler, fisto, zikzak, üçgen, baklava dilimi, daire), stilize hayvan (dağ keçisi, kuş), bitkisel (saplı yaprak, dal, çengelimsi bitkiler), karışık yaratıklar (sfenks, grifon) motifleri uygulanmıştır. (Dönmez, 1994:272-321)

Kaynak: Koşay, 1941:91, Lev. LIII

Şekil 3.29. Pişmiş Toprak Testi Gövde Parçası (Pazarlı M.Ö. 1050-500,).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine bej ve kahverengi boya ile elinde riton tutarak dans eden stilize kadın figürü ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.29)

Kaynak: Koşay, 1941:89, Lev. LII

Şekil 3.30. Pişmiş Toprak Testi (Pazarlı M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine bej, koyu ve kızılımsı kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.30)

Kaynak: Koşay, 1941:87, Lev. L

Şekil 3.31. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Pazarlı M.Ö. 1050-500).

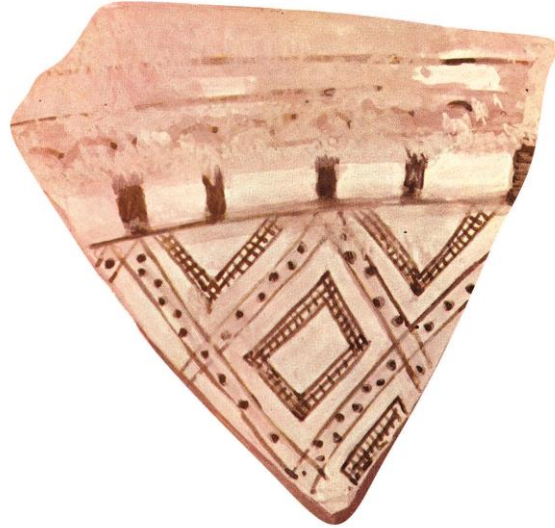
Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine bej ve koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.31)

Kaynak: Koşay, 1941:83, Lev. XLIX

Şekil 3.32. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Pazarlı M.Ö. 1050-500).

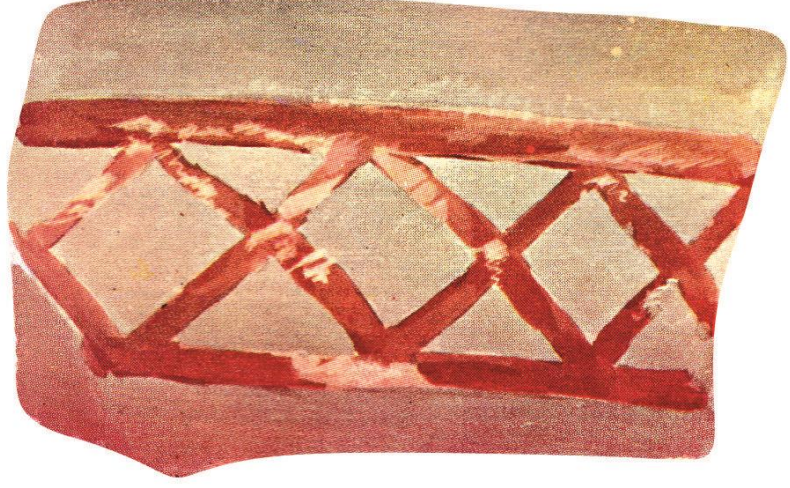
Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kahverengi zemin üzerine bej ve koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.32)

Kaynak: Koşay, 1941:83, Lev. XLIX

Şekil 3.33. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Pazarlı M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.33)

Kaynak: Koşay, 1941:89, Lev. LI

Şekil 3.34. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Parçası (Pazarlı M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Koyu bej zemin üzerine kızılımsı kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.34)

Kaynak: Koşay, 1941:83, Lev. XLIX

Şekil 3.35. Pişmiş Toprak Krater Parçası (Pazarlı M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kiremit rengi zemin üzerine bej ve açık kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.35)

3.3.4. Boğazköy ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Boğazköy (Hattuşaş) Çorum'un Sungurlu İlçesi'nin 22 km güneydoğusundaki Boğazkale İlçesi'nin (Boğazköy) 4 km doğusundadır. Boğazköy aynı zamanda, Hititlerin başkentliğini yapmış olan Hattuşa ile aynı yerdir. Hititlerden sonra şehirde yerleşim devam etmiştir.

1834'te Arkeolog Charles Texier tarafından keşfedilen Boğazköy'de ilk sistemli kazıları 1893-1894 yılları arasında Ernest Chantre yürütmüştür. 1906-1912 yılları arasında ise, Hugo Winckler, Theodor Makridi ve Otto Puchstein tarafından yürütülen kazılarda, ilk şehir planları çıkartılmıştır. Kazılar, 1932 yılından bu yana Kurt Bittel ve daha sonra 1977-1993 yılları arasında Peter Neve başkanlığında sürdürülmüştür. Bittel'in çalışmalarına göre, Boğazköy'deki Demir Çağı yerleşimi M. Ö. 9. yüzyılda başlamış ve ilk olarak yerleşim Büyükkaya'da belirlenmiştir (Dönmez, 1994:102). P. Neve'den sonra da bölgede kazı çalışmaları devam etmiştir.

Çıkarılan çanak-çömleklerin hamur rengi olarak pembemsi devetüyü ve devetüyü olarak değişmektedir. Açık renk zeminli çerçeve tekniğine sıklıkla rastlanmaktadır ve bezemeler bu çerçevelerin içine veya doğrudan astar üzerine yapılmıştır (Dönmez, 1994:103). Bezemeler geometrik, bitkisel, hayvan ve insan figürlü olmaktadır.

Genel olarak çanak - çömlek özellikleri

Üretim Şekilleri: El yapımı veya çömlekçi çarkı ile üretilmiştir.

Pişirme Teknikleri: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Renkleri: Açık kahverengi, kahverengi, kremimsi beyaz, bej tonları kullanılmıştır.

Kullanılan Boyalar: Kırmızı, koyu kırmızı, kahverengi, koyu kahverengi, koyu gri, siyah boyalar kullanılmıştır.

Uygulanan Desenler: Geometrik (düz şeritler, üçgen, baklava dilimi, artı, dikdörtgen, dama tahtası, meander), stilize hayvan(kuş, böcek, aslan, geyik, karaca vb. gibi), bitkisel (dal), insan (kalkanlı savaşçı, miğferli savaşçı, kadın figürü) motifler uygulanmıştır. (Dönmez, 1994:272-321)

Kaynak: Boğazköy Müzesi

Şekil 3.36. Pişmiş Toprak Çömlek (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine kahverengi boya ile stilize geyik, dağ keçisi figürleri ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.36)

Kaynak: Boğazköy Müzesi

Şekil 3.37. Pişmiş Toprak Krater (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi ve bej boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.37)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.38. Pişmiş Toprak Çömlek (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Geometrik motifler uygulanmıştır. (Şekil 3.38)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.39. Pişmiş Toprak Çömlek (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Geometrik motifler uygulanmıştır. (Şekil 3.39)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.40. Pişmiş Toprak Testi (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Geometrik motifler uygulanmıştır.
(Şekil 3.40)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.41. Pişmiş Toprak Testi (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Geometrik ve bitkisel desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.41)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.42. Pişmiş Toprak Çömlek Ağız Parçası (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Stilize dağ keçisi figürü, geometrik desenler ve stilize bitki motifleri uygulanmıştır. (Şekil 3.42)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.43. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Boğazköy, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Stilize dağ keçisi figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.43)

Kaynak: Yücel, 2011

Şekil 3.44. Pişmiş Toprak Çömlek Parçası (Boğazköy M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine kızıl kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.44)

3.3.5. Maşat Höyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Maşat Höyük, Tokat'ın Zile İlçesi'nin 20 km güneybatısında yer almaktadır. Ekrem Akurgal, Tahsin Özgüç, Nimet Özgüç ve Yusuf Boysal tarafından 1945'te kazı çalışması başlanan Maşat Höyük'te, Demir Çağı'nda yerleşim olduğu belirlenmiştir. 1973-1980 yılları arasında ise, kazı çalışmalarına Tahsin Özgüç başkanlığındaki ekip ile devam edilmiştir. Yapılan çalışmalar bölgede yerleşimin İlk Tunç Çağı'na kadar uzandığını göstermiştir.

Maşat Höyük'te erken dönemdeki çanak-çömlekte geometrik motifler çoğunlukta, geç dönemde geometrik desenlerin yanında hayvan, karışık yaratıklar, nokta sıraları, saç örgüsü, kuş, bitki betimlemeleri önemli bir yer tutmaktadır (Özgüç, 1982:50).

Maşat Höyük'te de açık renk zeminli çerçeve tekniği uygulanmıştır. Motiflerin açık renkli zeminin üzerine resmedilmesi, motiflerin canlılığını ve parlaklığını sağlamaktadır.

Genel olarak çanak –çömlek özellikleri

Üretim Şekilleri: El yapımı veya çömlekçi çarkı ile üretilmiştir.

Pişirme Teknikleri: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Renkleri: Kırmızımsı bejden açık beje kadar değişmektedir.

Kullanılan Boyalar: Kırmızı, kırmızımsı kahverengi, kahverengi, siyah ve bu renklerin çeşitli tonları kullanılmıştır.

Uygulanan Desenler: Geometrik (boya bantlar, dalgalı şeritler, fistolar, tek merkezli yarım daireler, yaylar, üçgen, baklava dilimi, kelebek, dama tahtası, ışınlar, askılar, merdiven, tek merkezli daire, dikdörtgen, haç, kama, at nalı, kum saati), stilize hayvan(geyik, kuş, balık, at, eşek, köpek, boğa) , bitkisel (ağaç, rozet, lotus), karışık yaratık (sfenks, kanatlı boğa) motifleri uygulanmıştır. (Dönmez, 1994:272-321)

Kaynak: Özgüç, 1982:163

Şekil 3.45. Pişmiş Toprak Krater (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik ve stilize geyik figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.45)

Kaynak: Özgüç, 1982:51, Lev. 64/1 a-b

Şekil 3.46. Pişmiş Toprak Çanak Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renkli zemin üzerine kırmızı kahve, koyu kahverengi boya ile geometrik desenler ve at figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.46)

Kaynak: Özgüç, 1982:50, Lev. 64/2 a-b

Şekil 3.47. Pişmiş Toprak Çanak Ağız Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık zemin üzerine siyah, kırmızı ve kerem boya ile geometrik desenler ve stilize kuş ve balık figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.47)

Kaynak: Özgüç, 1982:58, Lev. 74/4

Şekil 3.48. Pişmiş Toprak Testi Gövde Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

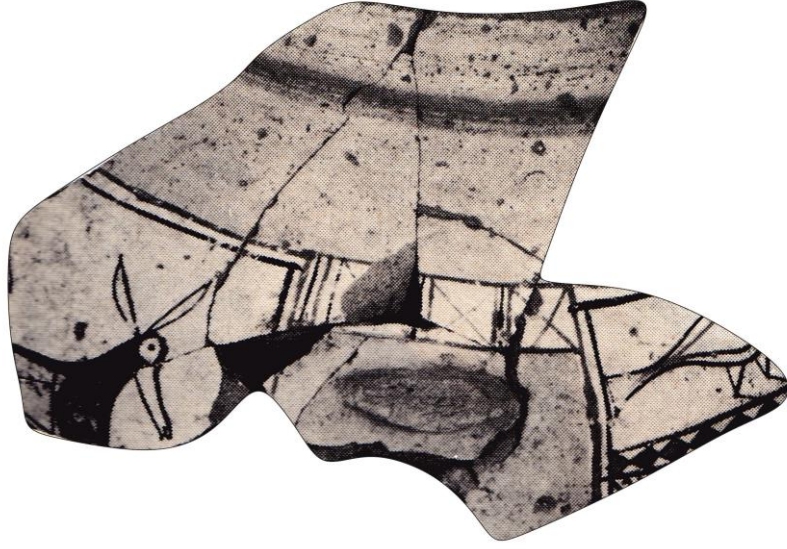
Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renk zemin üzerine koyu renk boya ile stilize geyik sırtında kurt figürleri ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.48)

Kaynak: Özgüç, 1982:58, Lev. 74/8

Şekil 3.49. Pişmiş Toprak Testi Gövde Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

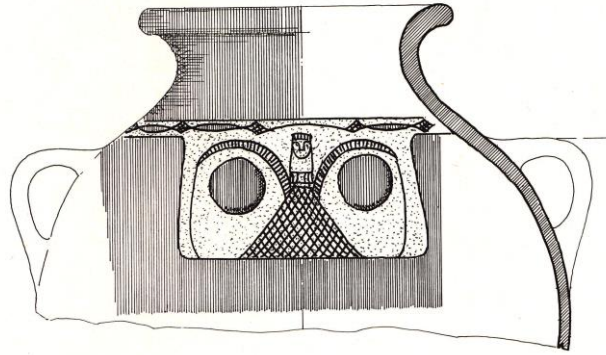
Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renk zemin üzerine koyu renk boya ile stilize geyik figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.49)

Kaynak: Özgüç, 1982:60

Şekil 3.50. Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renk zemin üzerine kızılımsı kahverengi ve siyah boya ile geometrik desenler ve stilize eşek figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.50)

Kaynak: Özgüç, 1982:304

Şekil 3.51. Pişmiş Toprak Küp Ağız ve Gövde Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renk zemin üzerine kızılımsı kahverengi ve siyah boya ile geometrik desenler ve stilize ana tanrıça figürü uygulanmıştır. (Şekil 3.51)

Kaynak: Özgüç, 1982:60, Lev. 76/1 a-d

Şekil 3.52. Pişmiş Toprak Krater (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renk zemin üzerine kızılımsı kahverengi ve kahverengi boya ile geometrik desenler ve stilize aslan, sfenks, boğa figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.52)

Kaynak: Özgüç, 1982:60, Lev. 76/1 a-d

Şekil 3.53. Pişmiş Toprak Krater (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık renk zemin üzerine kızılımsı kahverengi ve kahverengi boya ile geometrik desenler ve stilize aslan, sfenks, kanatlı boğa figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.53)

Kaynak: Yavi, 1986:159

Şekil 3.54. Pişmiş Toprak Çömlek (Maşat Höyük M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler ve stilize dağ keçisi figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.54)

3.3.6. Alishar Höyük ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Alishar Höyüğü, Yozgat'ın 45 km güneydoğusunda, Sorgun İlçesi'nin güneyinde, Alishar Köyü'nün 2.5 km kuzeyinde bulunan bir höyüktür. 520 m. uzunluğu, 350 m. genişliği, 30 m. yüksekliği ile Anadolu'daki büyük höyüklerdendir.

Alishar Höyük, 1927-1932 yılları arasında Chicago Üniversitesinden Şarkiyat Enstitüsü adına Hans Henning von der Osten başkanlığındaki bir ekip tarafından kazılmıştır. Çıkarılan kalıntılar Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir. 1992'den itibaren ise, Ronald Gorny idaresinde Chicago Üniversitesi'nden bir ekip ile kazı çalışmaları sürmektedir. Çalışmalar ışığında Alishar'da yerleşimin Kalkolitik Çağ'dan Osmanlı Dönemi'ne kadar uzandığı ortaya çıkmıştır.

Hamur rengi devetüyü (bej), kahverengi ve kırmızı tonlarında değişmektedir. Açık renk zeminli çerçeve tekniği beyaz ve krem rengi tonlarında sıklıkla kullanılmıştır. Çanaklarda bezeme olarak geometrik, bitkisel ve figürlü motifler tercih edilmiştir. Çömleklerde ise, geometrik desenler ağırlıkta olmak üzere bitkisel ve figürlü desenler de mevcuttur.

Genel olarak çanak - çömlek özellikleri

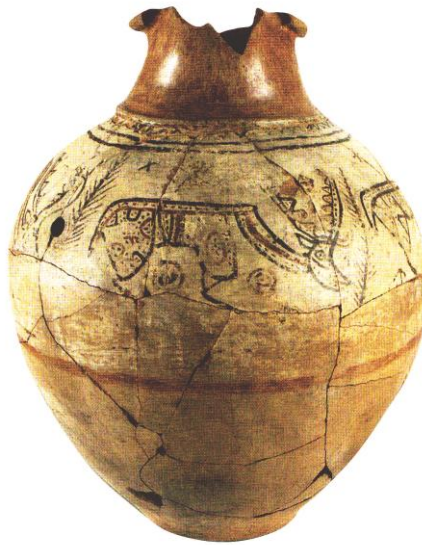
Üretim Şekilleri: Büyük çoğunluk, çark yapımıdır. El yapımı örneğe de az da olsa rastlanmıştır.

Pişirme Teknikleri: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Renkleri: Kremimsi beyaz, bej, açık kırmızımsı bej ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Kullanılan Boyalar: Soluk kırmızı, kırmızı, kırmızımsı kahverengi, kahverengi, kahverengimsi siyah, grimsi siyah ve siyah renkte boyalar kullanılmıştır. Bezemeler iki veya çok renkli olabilmektedir.

Uygulanan Desenler: Geometrik (şeritler, zikzak, dalgalı hatlar, üçgen, fisto, baklava dilimi, dama tahtası, tek merkezli daire, güneş, meander, dikdörtgen, kelebek, şevron, yay, saç örgüsü, noktalı bezeme, çapraz tarama), stilize hayvan (aslan, at, boğa, geyik, kuş), bitkisel (dört yapraklı rozet, ağaç, yaprak, sarmaşık), karışık yaratık (sfenks) motifler uygulanmıştır. (Dönmez, 1994:272-321)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:217

Şekil 3.55. Pişmiş Toprak Testi (Alişar, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine siyah ve kahverengi boya ile geometrik desenler, stilize geyik figürü ve bitkisel desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.55)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:215

Şekil 3.56. Pişmiş Toprak Krater (Alişar, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine siyah ve kahverengi boya ile geometrik desenler, stilize ağaç ve stilize geyik figürleri uygulanmıştır. (Şekil 3.56)

Kaynak: Breasted, 1930:285

Şekil 3.57. Pişmiş Toprak Maşrapa (Alişar, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.57)

Kaynak: Breasted, 1930:287

Şekil 3.58. Pişmiş Toprak Krater (Alişar, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik desenler, stilize geyik figürleri ve stilize ağaç desenleri uygulanmıştır. (Şekil 3.58)

Kaynak: Breasted, 1930:288

Şekil 3.59. Pişmiş Toprak Krater (Alişar M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine stilize ağaç ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.59)

Kaynak: Breasted, 1930:2

Şekil 3.60. Pişmiş Toprak Küp (Alişar, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine kahverengi, koyu kahverengi boya ile stilize kuş figürleri, stilize bitki desenleri ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.60)

Kaynak: Breasted, 1930:286

Şekil 3.61. Pişmiş Toprak Krater (Alişar, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.61)

3.3.7. Hacıbektaş Höyük (Suluca Karahöyük) ve Çanak-Çömlek Özellikleri

Hacıbektaş Höyük olarak da bilinen Suluca Karahöyük, Nevşehir İli Hacıbektaş İlçesi içindedir. 1967’de Prof. Kemal Balkan başkanlığında yapılan kazılarda, ilk yerleşmenin Erken Tunç Çağı’nda olduğu belirlenmiş ve Hitit, Frig ve Roma katmanları saptanmıştır.

Hacıbektaş Höyük çanak-çömleğinin bilinen teknik özellikleri sınırlı olmakla birlikte, hamur rengi devetüyünden (bej) açık pembeye kadar değişmektedir. Bezemelerde geometrik motifler, bitkisel motiflere göre daha fazla kullanılmıştır.

Bölgedeki çalışmalar kısa süreli olması yeterli bilgi olmamasına sebep olmuştur. Ancak ele geçmiş olan seramik kalıntıları Alişar IV seramik geleneğini yansıtmaktadır ve bölgenin Geç Demir Çağı’nda daha çok Frig etkisinde kaldığını göstermiştir (Akçay, 2011:139).

Genel olarak çanak - çömlek özellikleri

Üretim Şekilleri: El yapımı veya çömlekçi çarkı ile üretilmiştir.

Pişirme Teknikleri: Güneşte kurutulmuş ve fırında pişirilmiştir.

Astar Renkleri: Bej ve kahverengi tonları kullanılmıştır.

Kullanılan Boyalar: Kırmızı, kahverengi, koyu kahverengi ve siyah renkte bezeme yapılmıştır.

Uygulanan Desenler: Geometrik (şeritler üçgen, fisto, baklava dilimi, daire, güneş, dikdörtgen, yay, noktalı bezeme, çapraz tarama), stilize hayvan (dağ keçisi, geyik, kuş), bitkisel (ağaç, yaprak, sarmaşık), motifler uygulanmıştır. (Dönmez, 1994:272-321)

Kaynak: Sözen, 1998:53

Şekil 3.62. Pişmiş Toprak Göğüs Detaylı Küp (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik desenler ve stilize bitkisel desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.62)

Kaynak: Sözen, 1998:46

Şekil 3.63. Ayrıntı Pişmiş Toprak Göğüs Detaylı Küp (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Açık kahverengi zemin üzerine kahverengi boya ile geometrik desenler ve stilize bitkisel desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.63)

Kaynak: Akçay, 2011:404

Şekil 3.64. Pişmiş Toprak Krater Parçası (Hacibektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile stilize geyik figürü ve geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.64)

Kaynak: Yard. Doç. Dr. Atilla Türker Arşivi

Şekil 3.65. Pişmiş Toprak Krater (Hacibektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile stilize dağ keçisi motifleri uygulanmıştır. (Şekil 3.65)

Kaynak: Yard. Doç. Dr. Atila Türker Arşivi

Şekil 3.66. Detay Pişmiş Toprak Krater (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine koyu kahverengi boya ile stilize dağ keçisi motifleri uygulanmıştır. (Şekil 3.66)

Kaynak: Yard. Doç. Dr. Atila Türker Arşivi

Şekil 3.67. Pişmiş Toprak Çömlek Parçası (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Bej renkli zemin üzerine açık kahverengi ve koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.67)

Kaynak: Yard. Doç. Dr. Atila Türker Arşivi

Şekil 3.68. Pişmiş Toprak Maşrapa (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500).

Üzerine uygulanan boya ve desenler: Kiremit rengi zemin üzerine koyu kahverengi boya ile geometrik desenler uygulanmıştır. (Şekil 3.68)

4. BÖLÜM

4.1. Kişisel Yorumlarda Frig Desenlerinin Tasarım Süreci

4.1.1. Seçilen Frig Desenlerinden Çıkışlı Yapılan Çizimler

Frig desenlerinden çıkışlı kişisel yorumlarda, araştırması yapılan Frig görsellerinden bazıları seçildikten sonra, bu görseller üzerindeki desenler alınarak vektörel çizim programı olan CorelDRAW X5 ile çizildi. Desenler, daha canlı renklerle, özellikle ilgi çekici olduğu ve daha çabuk algılandığı için kırmızı renk ile, boyanmıştır.

Kaynak: Atlash Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, 2003: 256

Şekil 4.1. (solda) Fildişi Keçi Figürlü Mobilya Süsü (Gordion, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize bitki ve stilize dağ keçisi figürü detayı. (Şekil 4.1)

Kaynak: Sözen, 1998: 53

Şekil 4.2. (solda) Pişmiş Toprak Göğüs Detaylı Küp Ayrıntısı (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

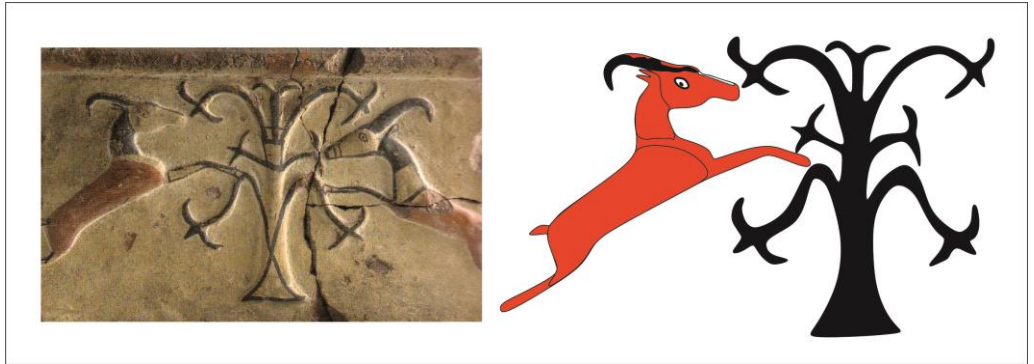
Çizilen Desen Ayrıntısı: Bitkisel sarmaşık ve üçgen detayı. (Şekil 4.2)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 4.3. (solda) Pişmiş Toprak Testi (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

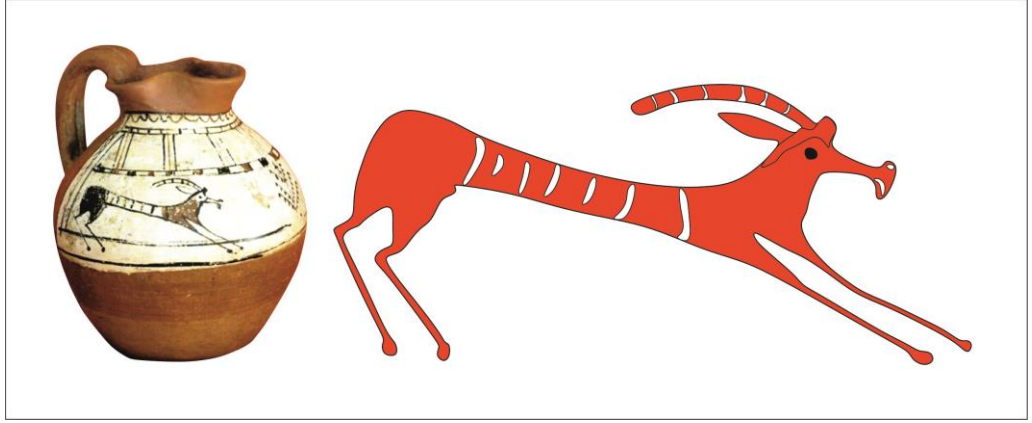
Çizilen Desen Ayrıntısı: Gamalı Haç, daire, şerit detayı. (Şekil 4.3)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 232

Şekil 4.4. (solda) Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (Gordion, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize dağ keçisi figürü ve stilize ağaç detayı. (Şekil 4.4)

Kaynak: Çınarlıoğlu ve Çelik, 2010:113

Şekil 4.5. (solda) Pişmiş Toprak Yonca Ağızlı Testi (Alaca Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize dağ keçisi figürü detayı. (Şekil 4.5)

Kaynak: Uçankuş, 2002: 440

Şekil 4.6. (solda) Pişmiş Toprak Çörtenli (Oluk) Levha (M.Ö.1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Geometrik desen ayrıntısı. (Şekil 4.6)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007:229

Şekil 4.7. (solda) Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levha (M.Ö.1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Geometrik desen ayrıntısı. (Şekil 4.7)

Kaynak: Akçay, 2011:428.

Şekil 4.8. (solda) Pişmiş Toprak Seramik Parçası (Ovaören-Yassıhöyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

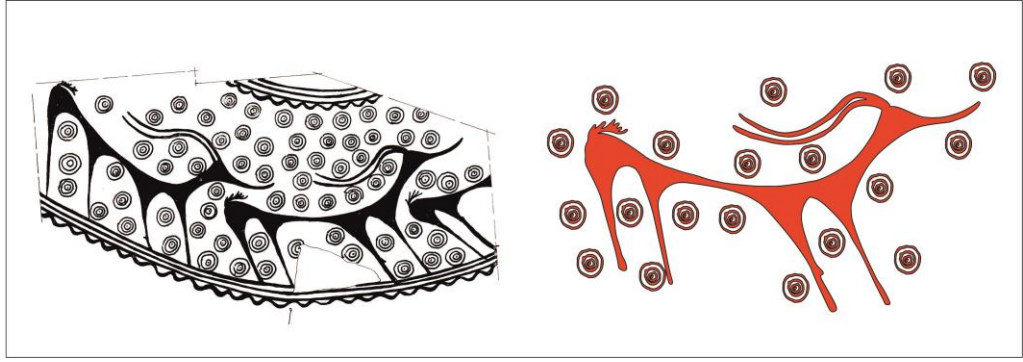
Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kuş figürü detayı. (Şekil 4.8)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 231

Şekil 4.9. (solda) Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (Pazarlı, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize keçi figürleri ve stilize ağaç detayı. (Şekil 4.9)

Kaynak: Özgüç, 1982

Şekil 4.10. (solda) Kap Deseni Ayrıntısı Çizimi (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize geyik figürü ve daire detayı. (Şekil 4.10)

Kaynak: Özgüç, 1982:50-51

Şekil 4.11. (solda) Pişmiş Toprak Çanak Ağız Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kuş ve stilize balık detayı. (Şekil 4.11)

Kaynak: Uçankuş, 2002: 428

Şekil 4.12. (solda) Pişmiş Toprak Krater (M.Ö.1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize geyik, stilize dağ keçisi figürü ve stilize ağaç detayı. (Şekil 4.12)

Kaynak: Özgüç, 1982:60

Şekil 4.13. (solda) Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kanatlı boğa figürü detayı. (Şekil 4.13)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 215

Şekil 4.14. (solda) Pişmiş Toprak Krater (Alişar, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize geyik figürü detayı. (Şekil 4.14)

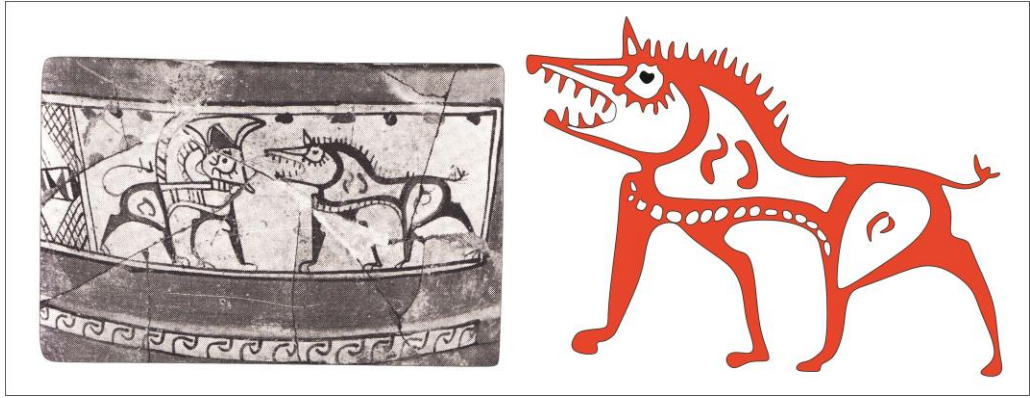

Kaynak: Sözen, M. (Ed.). (1998): 188

Şekil 4.15. (solda) Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater Stilize Geyik Motifi (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize geyik figürü detayı. (Şekil 4.15)

Kaynak: Özgüç, 1982:60

Şekil 4.16. Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize aslan figürü detayı. (Şekil 4.16)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 240.

Şekil 4.17. (solda) Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Geometrik desenler. (Şekil 4.17)

Kaynak: Uçankuş, 2002:326

Şekil 4.18. (solda) Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası, Frig Piyadeleri (Pazarlı, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

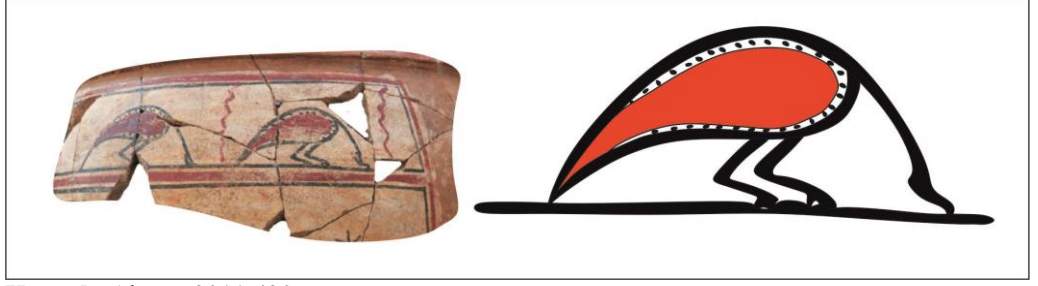
Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize piyade figürü detayı. (Şekil 4.18)

Kaynak: Özgüç, 1982:58

Şekil 4.19. (solda) Pişmiş Toprak Çömlek Gövde Parçası (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kurt figürü detayı. (Şekil 4.19)

Kaynak: Akçay, 2011:430

Şekil 4.20. (solda) Pişmiş Toprak Çömlek Parçası (Ovaören-Yassihöyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kuş figürü detayı. (Şekil 4.20)

Kaynak: Akçay, 2011:402

Şekil 4.21. (solda) Pişmiş Toprak Kap Parçası (Kültepe, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

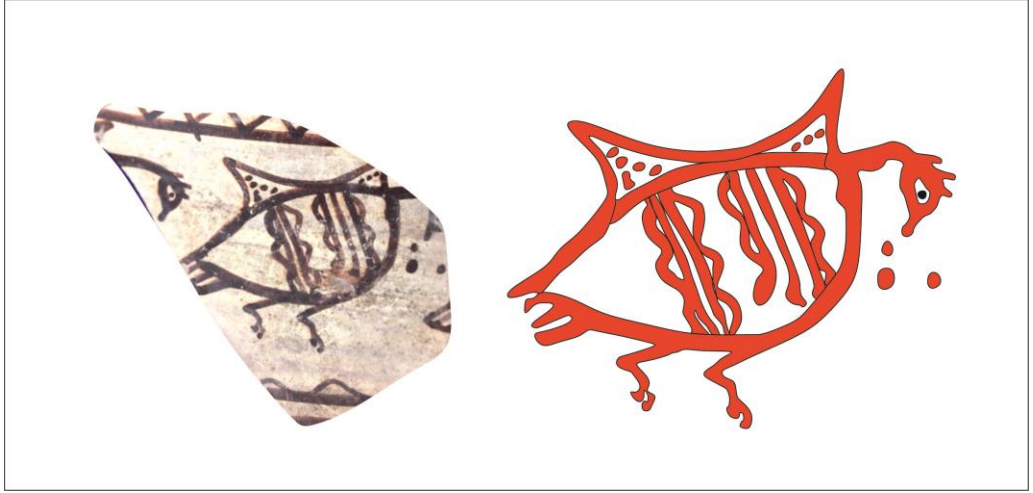
Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kuş ve stilize balık figürü detayı. (Şekil 4.21)

Kaynak: Yrd. Doç. Dr. Atilla Türker Arşivi

Şekil 4.22. (solda) Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater (Hacıbektaş, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize keçi figürleri detayı. (Şekil 4.22)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 4.23. (solda) Pişmiş Toprak Kap Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kuş figürü detayı. (Şekil 4.23)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 233

Şekil 4.24. (solda) Pişmiş Toprak Mimari Kaplama Levhası (Pazarlı, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

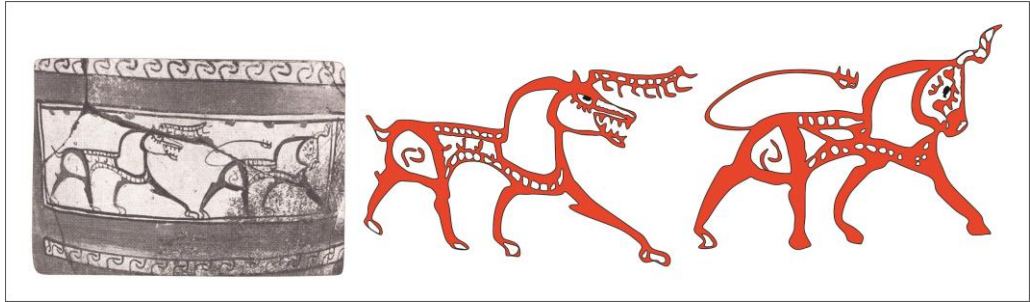
Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize boğa figürü detayı. (Şekil 4.24)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Resim 4.25. (solda) Pişmiş Toprak Kap Gövde Parçası (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

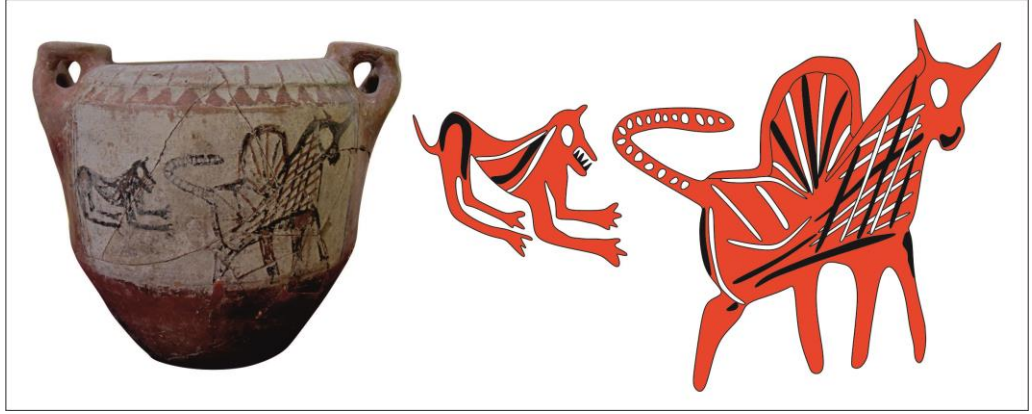
Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize at başı figürü detayı. (Şekil 4.25)

Kaynak: Özgüç, 1982:60

Şekil 4.26. (solda) Ayrıntı, Pişmiş Toprak Krater (Maşat Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize boynuzlu aslan ve stilize boğa figürü detayı. (Şekil 4.26)

Kaynak: Oluz Höyük Kazı Başkanlığı Arşivi

Şekil 4.27. (solda) Pişmiş Toprak Krater (Oluz Höyük, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

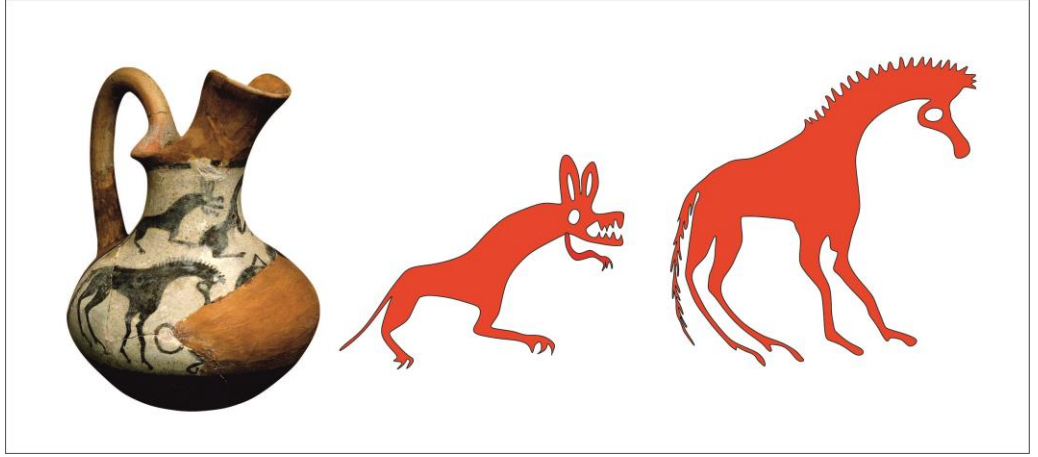
Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize aslan ve stilize kanatlı boğa detayı. (Şekil 4.27)

Kaynak: Boğazköy Müzesi

Şekil 4.28. (solda) Pişmiş Toprak Küp (Boğazköy, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize geyik ve stilize keçi figürü detayı. (Şekil 4.28)

Kaynak: Friglerin Gizemli Uygarlığı Kataloğu, 2007: 206

Şekil 4.29. (solda) Pişmiş Toprak Testi (Gordion, M.Ö. 1050-500), Çizim (sağda): N. Koç.

Çizilen Desen Ayrıntısı: Stilize kurt ve stilize at figürü detayı. (Şekil 4.29)

4.1.2. Çizimi Yapılan Frig Desenlerinden Baskı Örnekleri

Frig desenleri tek tek incelendiğinde her birinin olağanüstü kültürel değerde olduğu fark edilecektir. Bu çıkarımdan hareketle çizimi yapılan desenler bez çantaların üzerine basılarak geçmiş uygarlıklara ait kültürel motifler günümüzde de yaşatılmak istenmiştir.

Şekil 4.30. Frig Deseni Stilize Boğa Figürü Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.31. Frig Deseni Stilize Piyade Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.32. Frig Deseni Stilize Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.33. Frig Deseni Stilize Kuş Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.34. Frig Deseni Stilizel Bitki ve Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı,
N. Koç.

Şekil 4.35. Frig Deseni Gamalı Haç ve Daire Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.36. Frig Deseni Stilize Dağ Keçisi ve Stilize Ağaç Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.37. Frig Deseni Stilize Aslan ve Kanatlı Boğa Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.38. Frig Deseni Stilize Geyik ve Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.39. Frig Deseni Stilize Kanatlı Boğa ve Kurt Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.40. Frig Deseni Stilize Kuş Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.41. Frig Deseni Stilize Geyik Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.42. Frig Deseni Stilize At Başı Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.43. Frig Deseni Stilize Boynuzlu Aslan ve Boğa Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.44. Frig Deseni Stilize Geyik, Dağ Keçisi ve Ağaç Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.45. Frig Deseni Stilize Keçi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.46. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.47. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.48. Frig Deseni Stilize Kurt ve At Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.49. Frig Deseni Stilize Kuş Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.50. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.51. Frig Stilizel Dağ Keçisi Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.52. Frig Stilize Keçi ve Ağaç Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

Şekil 4.53. Frig Geometrik Desen Ayrıntısı Bez Çanta Üzerine Baskı, N. Koç.

SONUÇ

Kültürel eserlerimizin tanıtılmasında yardımcı olan replika eserler ve yeniden uygulamalar müze ve müzelerin bünyesinde faaliyet gösteren ‘müze satış mağazalarında’ görmek mümkündür. İlk sanatsal örneklerden başlayarak, Osmanlı’ya kadar olan süreçteki tüm uygarlıklara ait sanatsal objeleri ve üzerindeki motiflerin günümüze uyarlanıp; kalem, kalemlik, defter, biblo, vazo vb. gibi ürünlerin üzerine basarak ticareti ve tanıtımı yapılmaktadır.

Son aşamada bütün bu araştırmalar ve değerlendirmeler ışığında Frig desenleri, grafik tasarım açısından incelenerek, müze satış mağazalarında gördüğümüz eski Anadolu uygarlıklarına ait olan eserlerin taklidi niteliğinde satış ve tanıtım amaçlı üretilmiş objelerden etkilenecek bilgisayar çizim programı olan CorelDRAW x5 ile çizilip boyanmıştır. Günümüz teknolojisi ile yeniden canlandırılarak ortaya çıkartılan daha canlı ve ilgi çekici renkli desenler bez çantalara dijital baskı alınmıştır.

Bu bağlamda toplum tarafından çok da bilinmeyen, kültürel değerimiz olan ve her biri değerli birer sanat eseri niteliği taşıyan Frig desenlerine dikkat çekilerek tanıtımı yapılmak istenmiştir.

KAYNAKÇA

- Anadolu Medeniyetleri Müzesi. Ankara: Dönmez Ofset.
- Aydın S., Emiroğlu K., Türkoğlu Ö., Özsoy E. D. (2005). *Küçük Asya'nın Bin Yüzi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Breasted, J. H. (Ed.). (1930). *The Alishar Hüyük: Season of 1927 Part I*. Chicago-İllinois: University of Chicago.
- Çınarlıoğlu, A., Çelik, D. (2010). *Atatürk ve Alacahöyük*. 1. Baskı. Ankara:Ekici Form Ofset.
- Genz, H. (2007). Kızılırmak Bölgesi'nde Demir Çağı. Tüfekçi Sivas, T. Ve H. Sivas (Ed.). *Friglerin Gizemli Uygarlığı* içinde. İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar, 2007, 127-140.
- Koşay, H. Z. ve Akok, M. (1966). *Alaca Höyük Kazısı 1940-1948'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özgüç, T. (1982). *Maşat Höyük II: Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özkaya, V. (1995). *İ.Ö. Erken Birinci Binde Frig Boyalı Seramiği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Sevin, V. (2003). *Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi Eski Anadolu ve Trakya: Başlangıcından Pers Egemenliğine kadar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevin, V. (1982). *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi 2*. Görsel Yayınları.
- Sözen, M. (Ed.). (1998). *Kapadokya*. İstanbul: Barın Ciltevi.
- Tüfekçi Sivas, T. ve H. Sivas (Ed.). (2007). *Friglerin Gizemli Uygarlığı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tüfekçi Sivas, T. ve H. Sivas (Ed.). (2012). *Frigler: Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uçankuş, H.T. (2002). *Ana Tanrıça Kybele'nin ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia*. Ankara: TTK.
- Wilson, J. A. ve T. G. Allen (Ed.). (1937). *The Alishar Hüyük: Seasons of 1930-32 Part III*. Chicago - Illinois: University of Chicago.
- Yavi, E. (1986). *Tokat (Komana)*. Tokat: Tokat Otelcilik Turizm A.Ş.

Bildiri ve Makaleler

Birecikli, F. (2010). Ana Hatlarıyla Friglerde Din. *Akademik Bakış*. Cilt 4, Sayı 7, Kış 2010. 215-232.

Işık, F. (2003). “Karanlık Dönem”in Aydınlığı ve Frig Sanatının “Anadoluluğu” Üzerine. *Anadolu*. 24. 19-33.

Sivas, T.T. (2008). Frigler. *National Geographic*. Ocak 2008. 58-81.

Tezler

Akçay, A. (2011). Arkeolojik Ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dinarlı, G. (2014). Oluz Höyük Demir Çağı Bitkisel Bezemeli Çanak Çömleği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dönmez, Ş. (1994). Orta Anadolu Geç Demir Çağı Boya Bezekli Çanak-Çömleği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dönmez, Ş. (1996). Orta Karadeniz Bölgesi Demir Çağı Çanak- Çömleği. *Doktora Ders Ödevi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pekyaman, H. (2008). Frig Uygarlığı Seramik Sanatı ve Kişisel Yorumlar. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

AGDA. (t.y.). <http://www.agda.com.au/about/what-is-graphic-design/> (18 Ağustos 2014).

AIGA. (1993). *What is Graphic Design*. <http://www.aiga.org/guide-what-is-graphic-design/> (18 Ağustos 2014).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI :NURCAN KOÇ
DOĞUM YERİ VE TARİHİ :SİVAS
MEDENİ HALİ :BEKAR
ADRES (İŞ) :İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TELEFON (CEP) :0539 588 87 69
E-POSTA :nurcankoc2012@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

2012- T.C. AREL ÜNİVERSİTESİ SBE,
Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı Grafik Tasarım
Yüksek Lisans Programı.
2012 T.C. HALIÇ ÜNİVERSİTESİ GSF,
Plastik Sanatlar Resim Bölümü Lisans mezunu.
1993 İNÖNÜ EML, Kimya Bölümü Mezunu.

İŞ TECRÜBESİ

2013- İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
(İstanbul Tıp Fakültesi'nden 2547 sayılı kanunun
13. maddesi B/4 fıkrası uyarınca görevlendirme ile)
2012-2008 İstanbul Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve
Doğum Ana Bilim Dalı, Laborant.
2008-2004 İstanbul Tıp Fakültesi Kadın ve Çocuk Sağlığı
Eğitim ve Araştırma Birimi, Laborant.

EK-1

SÖZLÜK

- Ağırşak** : Yün ve iplik eğirmeye yarayan, iğın dengeli olarak dönmesi için, alt ucuna takılan ortası delik, pişmiş toprak, tahta, maden ve kemikten yapılan, tekerlek biçiminde uzun saplı ağırlık.
- Acanthus** : Süsleme sanatlarında kullanılan bitkisel bir motif. Türkçe de Akanthus ya da Akantus olarak yazılır.
- Andezit** : Volkanik bir kayadır. Koyu renkli minerallidir. Zeytuni yeşil zemin üstünde siyah ve pembemsi sarı olarak görülür. İçindeki iri kristaller andezidir. Bazı andezitlerde, hamur kısmen camsı olur. Bütünü camsı malzemedен oluşmuş andezitler de vardır.
- Antefiks** : Eskiden kiremitlerin uçlarını tutmak üzere yapıların çatılarına ya da frizlerine konan genellikle pişmiş topraktan yapılmış süs.
- Askos** : Kuş biçimli, basık gövdeli, üstten kulplu, dar boyunlu sıvı kabı.
- Attis** : Eski Anadolu'da frig tanrılarında biri.
- Bezeme** : Mimarlık yapılarını ve çeşitli kullanım eşyasını süslemek, güzellik ve estetik değer katmak üzere yapılan çalışmaların bütünüdür.
- Büst** : İnsan figürünün üst kısmını gösteren heykel ya da dökümdür. Büste insan vücudunun baş ve boyun kısmıyla çeşitli oranlarda göğüs ve omuz bölgesi bulunur. Büst genellikle bir kaideyle desteklenir. Mermer, bronz ya da kil gibi çeşitli uygun malzemedен yapılabilir.
- Deniz kavimleri** : Tunç Çağının sonlarına doğru, özellikle MÖ 13. yüzyılda Yunan Yarımadası, Anadolu, Suriye, Fenike, Filistin, Kıbrıs ve Mısır'ı işgal eden denizci, savaşçı halklar. Hititler gibi antik dönemin

büyük imparatorluklarının yıkılmasından sorumlu tutulurlar.

Fibula :Tunç Çağı'ndan başlayarak, Romalıların son zamanlarına kadar, bir süs eşyası olarak kullanılan ve daha çok elbise tutturmaya yarayan madeni çengelli iğne. Frig uygarlığına ait olan örnekleri çok çeşitlidir.

Figürin : Çoğunlukla canlı varlıkları betimleyen, kolay taşınabilir nitelikte, üç boyutlu küçük sanat eseri. Ahşap, taş, pişmiş toprak, maden gibi çeşitli malzemedен yapılmışlardır.

Frigo : Latince nakış işleme sanatı.

Friz : Antik mimarlıkta tavan kirişi ile çatı arasında kalan ve çoğunlukla kabartmalarla ya da heykeltıraşlık eserleriyle süslü olan yatay kısım.

Gamalı Haç :Kollarının uçları saat ibresi yönünde, dik açı yaparak kıvrılmış eşit kollu haç, swastika.

Grifon : Kartal başı, kanatları ve pençesi ile aslan vücudunun birleştirilmesinden meydana gelen hayali varlık.

Helenistik : Helenistik Dönem, Büyük İskender'in istilalarıyla başlayan Antik Dünya'da Grek (yunan) etkisinin doruğa ulaştığı dönemdir.

Herodotos : M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan Yunan tarihçi ve antik yazar. Tarihin babası olarak anılır. Gezilerinde gördüğü yerleri ve insanları anlattığı, Herodot Tarihi olarak bilinen eseriyle tanınır.

Hint-Avrupa Dilleri :Dünyanın en büyük dil ailesidir.

Yüzlerce dil ve lehçe içerir. Dünyada 2,5 milyarı aşkın kişinin ana dili Hint-Avrupa Dil Ailesi'ne ait bir dildir.

Günümüzde dünyada en çok konuşulan 20 dilden 12'si Hint-Avrupa dil grubuna aittir.

Bunlar İngilizce, İspanyolca, Hintçe,Portekizce, Bengale, Rusça, Almanca, Fransızca, Marati, İtalyanca, Pencapça ve Urduca'dır.

- Kaide** : Taşıyıcı bir yapı ögesinin, bir anıtın, bir heykelin üzerine oturduğu ayaklık, Sütun kaidesi, heykel kaidesi vb.
- Konfederatif** : Bağımsız kuruluşlar ve kurumlar tarafından, egemenliklerini muhafaza etmek şartıyla, ortak ve sınırlı menfaatlerini sağlamak maksadıyla, bir antlaşma ile kurulan topluluklardır
- Krater** : Geniş ağızlı orta yükseklikte bir kaptır.
- Kült** : Mitoloji de tanrıların, efsanevi kişilerin ve ya yarı ölümsüz yarı ölümlü kişilerin, mezarları, kendine has dinleri, efsaneleri, hakkında anlatılan hikâyeleri, kişilikleri ve özelliklerinin hepsini kapsayan kelime.
- Matar Kubileya** : Friglerde ana tanrıçaya verilen isim.
- Megaron** : Erken Tunç Çağı'nda orta çıktığı bilinen, dikdörtgen ya da kare planlı bir iç mekân ile bir ön dehlize sahip, ikisi arasında bir kapının yer aldığı için bir ocak bulunan, tavanı bir ahşap çatıyla örtülü bir yapı tipi. Megaron, antik Yunan tapınağının ön tipini oluşturuyor.
- Mozaik** : Çeşitli renklerde taşların, camların, pişmiş toprak parçaların yan yana getirilerek, özel bir harçla yapıştırılmasıyla meydana gelen döşeme ve duvar kaplaması biçimindeki süsleme.
- Mitos** : Dinle ya da kahramanlıklarla ilgili olan toplumun gelenek ve göreneklerine göre ağızdan ağıza ulaştırılan ve zaman içinde değişiklik gösteren söylenceler anlamındadır.
- Muşkili Mita** : Kral Midas ya da Asur kaynaklarındaki adıyla Muşkili Mita, MÖ.738- M.Ö.696 yılları arasında, Frigya'nın Ankara civarında kurulmuş olan başkenti Gordion'da, yaşamış olan efsanevi Frigya kralıdır.
- Orthostat** : Eski Mezopotamya, Asur ve Hitit mimarlıklarında çok görülen, büyük boyutlarda, süslü duvar kaplama taşı. Ana giriş kapılarının iki yanında bulunan ve çoğunlukla

başı insan, vücudu kanatlı boğa biçiminde kabartmalarla süslü, oldukça yüksek taş bloklara da bu ad verilir. Orthostlar, çoğunlukla eski sarayların, kışlaların, kalelerin, tapınakların duvarlarının alt kısımlarını kaplayan, süsleyen taş kaplama sıraları, dizileridir

Perdah : Açk da denir. Çeşitli (sıvalı, taş, metal, seramik) pürüzlü yüzeyleri düzgünleştirme, parlatma işlemi. Seramik kapların dış yüzünde fırınlamadan önce uygulanır.

.Rekonstrüksiyon : Bir yapının, bir yapıtın kalan kalıntı ve bölümlerinin diğer belgeler yardımıyla eski biçiminin belirlenmesiyle yeniden yapımı işlemi.

Ritüel : Belli zamanlarda yerine getirilen ve çok kez simgelerle desteklenen, etki alanı dinden, laik ve gündelik yaşama kadar uzanan tören.

Ryhton : Boynuz, hayvan başı, gövdesi biçimindeki antik kap ya da içki kabı olarak ya da dini törenlerde adak sıvısını dökmek için kullanılmıştır.

Sfenks : Sfenks, kafası koç, kuş, veya insan, gövdesi ise uzanan bir aslan şeklini alan heykel.

Siren : Yunan mitolojisinde Sirenler ya da Seirenele , Sirenum scopuli denen bir adada yaşadıklarına inanılan deniz yaratıklarıdır.

Sitadel : Genellikle sur duvarlarıyla çevrili, bir saldırı anında koruma amaçlı kullanılabilen yukarı şehir. Bu kelime genellikle Antik Yunan yerleşimleri için kullanılır. Kentin dini ve idari binaları genellikle bu bölümde yer almaktadır.

Stilize : Üsluplaştırılmış. Doğadaki formların belli bir üslubun ya da tekniğin gereği sadeleştirilmiş şekil. Stilize çiçek motifi...

Strabon : Yunan tarihçi, coğrafyacı ve filozof. Yaşadığı dönemde bilinen yerlere yapılan göçlere ve hangi milletlerin yerleşmeler yaptığı üzerine gerçekleştirdiği çalışmalar ile

ün kazanmıştır. Antik Dünya hakkındaki coğrafya kitabı ile tanınmıştır.

- Tapates** : Türk kiliminin de atası olan Tapates adını taşıyan Frig kilimleri antik dünyada oldukça fazla ilgi görmüştür.
- Tabal** : Asur kaynaklarında Kapadokya bölgesinin adı.
- Troia** : Troya veya Truva Kaz Dağı (Antik İda Dağı) eteklerinde, Çanakkale il sınırları içinde yer alan tarihî kent. Homeros tarafından yazıldığı sanılan iki manzum destandan biri olan İlyada'da bahsi geçen Truva Savaşı'nın gerçekleştiği antik kenttir.
- Tüf** : Volkanlardan çıkan ufak çaplı maddelerin su içinde ve karalarda çökmesiyle oluşan volkanik kütlelere verilen ad. Boşluklu ve hafiftir. Kimyasal bileşimlerine göre beyaz, gri, bej gibi renklerde olurlar.
- Tümülüs** : Bir yeraltı mezar odasının üzerini örten toprak, taş, çakıl yığımından oluşan yapay yığma tepe, tümsek gibi mezarlara Tümülüs adı verilir.